

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΙΩΝ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΟΙΪΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΕΚΟΥ (1821)

Κατὰ τὸ ἔτος 1950 ἐκυκλοφόρησεν εἰς β' ἔκδοσιν ἡ ἐργασία μου «ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ 1796-1830». Εἰς ἓν ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐργασίας ταύτης ἠσχολήθην μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐκ Μακεδονίας ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὴν ἐκκραγεῖσαν κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1821 εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουναβέως.

Ἐκτοτε ὅμως εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πλεῖστα ὄσα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην εἰς τὰς Ἡγεμονίας, προερχόμενα ἐκ τῶν αὐστριακῶν, ρωσικῶν καὶ ρουμανικῶν ἀρχείων ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι. Ταῦτα εἶναι:

1) Γ. Λαῖου, Πῶς παρεδόθη ὁ ὀπλαρχηγὸς Φαρμάκης εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σέκου, Ἐπιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957 (Αὐστριακὰ ἀρχεῖα) καὶ Ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας Τ/ΙΒ 1958.

2) Ivan Petrovich Liprandi, Capitanul Jordache Olimpiotul Actiunea in Principate in Anul 1821. Ρουμανικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσικοῦ κειμένου, δημοσιευθέντων ἀμφοτέρων εἰς τὸ Documente Privind Istoria României, τόμος 5ος 1962, ἐκδιδόμενος παρὰ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου.

3) Ν. Μοσχόπουλου, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους κ.λ.π. Ἀθῆναι 1960.

4) Δ. Οἰκονομίδου, Ἄγνωστα ἔγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Μολδαβίᾳ Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (ἀρχεῖα τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας) ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρείας τόμοι 11, 12, 14.

5) Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1821 ἔτος. Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσις Ἀθῆναι 1956.

6) Ἀθ. Γούδα, Θανάσις Καρπενησιώτης, προσθήκες καὶ διορθώσεις εἰς τὸν τόμον Ἱστορικῆς βιογραφίης. Ἀθῆναι 1959.

Αί εργασίαι αὐται καί ιδίως αἱ δύο πρῶται περιέχουν ἀγνώστους μέχρι τοῦδε ἐπισήμους εἰδήσεις περὶ τοῦ κινήματος τῶν Ἑγεμονιῶν καὶ δίδουν διάφορον ἐν πολλοῖς εἰκόνα τῶν ὄσων ἐγνωρίζομεν μέχρι σήμερον ἀπὸ τὰς συγγραφὰς παλαιότερων ἱστοριογράφων.

Τὸ πλούσιον τοῦτο ὕλικόν ἐπεξεργασθεῖς, ἐν συναρτήσει μὲ ὄτι ἐγνωρίζομεν μέχρι σήμερον καὶ μὲ παραβολὴν τῶν πηγῶν καὶ κάθαρσιν τῶν ἀναποδείκτων ἢ ἀμφισβητουμένων, ἐχρησιμοποίησα εἰς τὸ παρὸν δημοσίευμα, τὸ ὅποῖον ὅμως ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν νὰ ἐρευνήσῃ τὰς πράξεις τῶν ἐκ Μακεδονίας ἀγωνιστῶν Γεωργάκη Ὀλυμπίου καὶ Ἰωάννου Φαρμάκη, ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ κινήματος ἐκείνου.

Διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους τὸ γενικώτερον θέμα τῆς ἐρέυνης ἐπὶ τῆς ἐκκραγείσης ἐκεῖ ἐπαναστάσεως ἔρχεται εἰς δευτέραν μοῖραν καὶ ἀκροθιγῶς ἐρευνᾶται ἐνταῦθα, διότι τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς Νεοελληνικῆς Ἱστορίας κατόπιν τῶν νέων πηγῶν, αἵτινες εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος κατὰ τὴν τελευταίαν Ἰοετίαν, ἔχει ἀνάγκην ἰδιαίτερας ἐρέυνης καὶ μελέτης ὡς συνδεδόμενον στενῶς μὲ τὰ ἐν Ρουμανίᾳ συμβάντα κατὰ τὴν ταραχῶδη ἐκείνην ἐποχὴν.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν μεταξὺ τῶν ἄλλων λεπτομερῶς διαφωτίζεται ἡ μεγαλειώδης ἄμυνα τῶν ὑπολειμμάτων τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν εἰς τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Σέκου(λ), εὐρισκομένην εἰς τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας, πλησίον τῶν αὐστριακῶν συνόρων. Αἱ ἐλάχισται καὶ οὐχὶ ἀκριβεῖς πληροφορίες, τὰς ὁποίας εἶχομεν ἐκ παλαιότερων συγγραφῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ἱστοριογράφων, πλουτίζονται ἤδη μὲ νέον ἄγνωστον ὕλικόν καὶ παρέχουν σαφεστέραν εἰκόνα περὶ τῶν συμβάντων εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην μονήν, ἣτις συνεδέθη τόσον πολὺ μὲ τὴν ἐθνικὴν μας ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Αἱ πληροφορίες τῆς ἐκθέσεως τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος Wolf, ἀκολουθήσαντος τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἐκεῖ, καὶ τοῦ Ρώσου συνταγματάρχου Lirpand i, ὑπηρετοῦντος τότε ὡς ἀξιωματικοῦ πληροφοριῶν εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, παρέχουν ἄφθονον καὶ λίαν σημαντικὸν ὕλικόν διὰ τὰ ἱστορούμενα γεγονότα. Ἀνάγκη ἐπίσης νὰ δηλωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἐρευνά μας ἐλάχιστα, καὶ ὅπου ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐπιβάλλεται, ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐν γένει πολιτείαν τοῦ Βλάχου ἐπαναστάτου Τοῦντορ Βλαδιμηρέσκου.

Ἡ ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἤρχισεν ἀπὸ τὰς Ἑγεμονίας τοῦ Δουνάβεως, ἐνθα καὶ πολυπληθὲς ἦτο τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον καὶ πολλοὶ ὑπῆρχον Ἑλληνας ἀρχηγοὶ καὶ ἄλλοι στρατιωτικοὶ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ στρατεύματα τῶν Ἑγεμονιῶν. Μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, ποὺ ὑπηρετοῦν ἐκεῖ, εὐρίσκοντο καὶ οἱ ἐκ Μακεδονίας καταγόμενοι Γεωργάκης Ὀλυμπίος καὶ Ἰωάννης Φαρμάκης.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πρίγκηψ Ἄλεξανδρὸς Ὑψηλάντης, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδων, διέβη τὸν ποταμὸν Προῦθον παρὰ τὴν κομόπολιν Σκουλένι καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουνάβεως. Εἶχεν ὡς ἐπιτελεῖς τοῦ τὸν ἐκ Κοζάνης Γεώργιον Λασσάνην, προαχθέντα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς χιλίαρχον καὶ ἐκτελοῦντα καθήκοντα ὑπασπιστοῦ,¹ τοὺς ἀδελφούς του Γεώργιον καὶ Νικόλαον, τὸν συνταγματάρχην τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Ἑλληνα εὐγενῆ Καντακουζηνόν, τὸν Πολωνὸν ταγματάρχην Γαρνόφσκυ² καὶ ἄλλους Ἑλληνας καὶ Σέρβους.³ Ἡ δύναμις τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην στρατευμάτων ἀνήρχετο εἰς 3500 πεζοὺς, 200 Κοζάκους καὶ 70 Οὐλάνους τοῦ Γαρνόφσκυ, 4 πυροβόλα καὶ 700 περιπίου σπουδαστὰς κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸν Ἱερὸν Λόχον.⁴

Τὸ ἔμβλημα τῶν ἐπαναστατῶν (κονκάρδα) ἦτο λευκόν, ἐρυθρὸν καὶ μέλαν. Οἱ ἀρχηγοὶ ἔφερον ἐπὶ τοῦ πηληκίου νεκροκεφαλὴν, ὅπως οἱ Πρῶσοι Οὐσάροι τοῦ Φρειδερίκου. Τὸ σῆμα εἶχε τὴν ἐννοίαν ὅτι «πίσω δὲν ὑπάρχει». Τὸ στράτευμα εἶχε 3 σημαίας, αἵτινες ἠὲλογήθησαν παρουσίᾳ ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν, ὀρκισθέντων μὲ γυμνὴν σπάθην. Ἡ πρώτη σημαία ἦτο τρίχρωμος φέρουσα σταυρὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «*Ζήτω ἡ ἐλευθερία*» καὶ τὸν ἀναγεννώμενον ἐκ τῆς τέφρας φοίνικα. Ἡ δευτέρα ἔφερεν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς συμβολικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ἡ δὲ τρίτη ἦτο λευκὴ καὶ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον πελεκᾶνον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «*ὁ Θεὸς μαζύ σου*»⁵.

Μόλις ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, μεμνημένος ἤδη εἰς τὸ κίνημα καὶ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἡγεμόνος Σούτσου, ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ἄλεξανδρὸς Ὑψηλάντης, διαβάς τὸν Προῦθον, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας, συνηντήθη τὴν ἰδίαν νύκτα μὲ τὸν Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκου,⁶ Βλάχον ἠγέτην ἀγροτικῆς

¹ Τὴν 25 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὸ Γαλάτσι ὁ Ὑψηλάντης προήγαγε τὸν Λάσσανην εἰς γενικὸν ὑπασπιστήν. Documente Privind Istoria Rominei T/3, σ. 135.

² Γ. Λαῖου, Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἑθν. Ἐταιρ. T. IB/1958, σ. 97, ἔγγρ. 55. Ἰ. Φιλήμων, ἀνωτ. T/B, σ. 89.

³ Λαῖος, αὐτόθι σ. 52, ἔγγρ. 17.

⁴ Λαῖος, αὐτόθι σ. 50, ἔγγρ. 16.

⁵ Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ πληροφορία ὅτι καὶ ἡ τρίτη σημαία ἦτο τρίχρωμος, Λαῖος, αὐτόθι σ. 68.

⁶ Ivan Petrovic Liprandi ἐν Documente Privind Istoria Rominei T/5/1962, σ. 414 ἐξ. Ὁ συγγραφεὺς, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, διετέλει κατὰ τὴν ἔκκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν τῆς 16ης ὀμάδος πεζικοῦ μὲ ἔδραν τὴν πόλιν Κισνόβι τῆς Βεσσαραβίας. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά

καί κοινωνικής επαναστάσεως, ήτις άτάκτως και άρρύθμως έξερράγη τόν Ίανουάριον του 1821 έν Ρουμανία, στρεφομένη εναντίον τής Φαναριωτικής διοικήσεως εις τά πριγκηπάτα του Δουνάβεως αλλά και κατά τών έντοπίων Ρουμάνων άρχόντων, ιδίως τών μεγάλων γεωκτημόνων.

Ή συνάντησις μέ τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ έγένετο εις τό Βουκουρέστι, πρωτεύουσαν τής Βλαχίας, όπου είχε καταφθάσει ό Ρουμάνος ήγέτης από την κωμόπολιν Μότρο, συνοδευόμενος από τούς έπιτελείς του και έν μέρος του στρατεύματός του. Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς άνεκοίνωσεν εις τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ τά σχέδια τής Φιλικής Έταιρείας και την εισβολήν του Ύ ψ η λ ά ν τ ο υ, άλλ' ή απάντησις του Ρουμάνου δέν ίκανοποίησε τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν, μάλλον δέ ενέβαλεν αυτόν εις ύποψίας. Την έπομένην ό Ό λ ύ μ π ι ο ς, έχων υπό τās διαταγās του 1500 άτάκτους πολεμιστάς, έπορεύθη προς συνάντησιν του Ύ ψ η λ ά ν τ ο υ εις τό Μπεντζίλι¹, ένθα παραλαβών τās σημαίας του σώματός του και ένταχθείς εις τά επαναστατικά στρατεύματα συνώδευσεν τόν άρχηγόν εις Φωξάνην, άφ' ού άνεκοίνωσεν εις αυτόν την ύποπτον διαγωγήν του Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, συστήσας συνάμα την άμεσον κατάληψιν του Βουκουρεστίου.²

Ό Ύ ψ η λ ά ν τ η ς δέν έπαυσε νά έλπίζη ότι θα κατώρθωνε νά προσελκύση τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, ύπολογίζων εις τās επαναστατικάς του δυνάμεις, άλλ' ό Βλάχος ήγέτης, όστις ήδη εύρίσκετο εις τό Βουκουρέστι, συλλαβών 2 έκ τών όπλαρχηγών του Ό λ υ μ π ί ο υ, τόν μπουλουκμπασην Σ ά β β α ν και τόν μπαϊρακτάρην (σημαιοφόρον) Τ ο υ ρ κ ο υ λ έ τ ς, έξετέλεσεν μέ την κατηγορίαν ότι είχον προβή εις λεηλασίας, από τās όποιās όμως δέν ήτο άπηλλαγμένον και τό άτακτον στράτευμα του Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ. Ή θανάτωσις τών αξιωματούχων αυτών του Ό λ υ μ π ί ο υ έξηρέθισεν, ως ήτο φυσικόν, τόν Μακεδόνα πολεμιστήν, τή έπιμονή του δέ ό Ύ ψ η λ ά ν τ η ς μετεστάθμευσεν εις την Κολεντιναν, απέχουσαν 2 χιλιόμετρα του Βουκουρεστίου, ένθα και έστρατοπέδευσε.³

Εις την Κολεντιναν έγένετο σύσκεψις όλων τών ήγετών και άπεφασί-

του ταύτην παρηκολούθησεν έκ του σύνεγγυς τά ιστορούμενα γεγονότα και άνεμίχθη εις αυτά. Γλωσσομαθής, κάτοχος 7 γλωσσών πιθανώς και τής Έλληνικής, είχε συνάψει σχέσεις μέ Έταίρους ως και τόν Βλαδιμηρέσκου και διαφόρους πολεμιστάς Έλληνας, Ρουμάνους, Σέρβους, Βουλγάρους. Αργότερον άνέλαβεν άρχηγός του δικτύου κατασκοπείας τής Ρωσίας εις τά Βαλκάνια. Συνέγραψε πλην τής μνημονευομένης ένταύθα εργασίας διά τόν Όλύμπιον και τοιαύτην διά τόν Βλαδιμηρέσκου και άλλους. Βλέπε αυτόθι και εις σ. 8 έξ.

¹ Από τό Μπεντζίλι ό Ύ ψ η λ ά ν τ η ς απέστειλεν έγκύκλιον προς τούς κατοίκους του Βουκουρεστίου υπό χρονολογίαν 18 Μαρτίου 1821 συνιστών όπως επανακάμψουν εις τās έστίας των. Αυτόθι σ. 65.

² L i p r a n d i, αυτόθι σ. 420 έξ.

³ Αυτόθι σ. 420.

σθη νὰ ζητηθῆ ἐκ νέου ἢ σύμπραξις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σέρβων Μίλοσ Όβρένοβιτς. Ἀπεστάλη διὰ τὴν συνεννόησιν αὐτὴν ὁ φιλικὸς Ἀριστείδης Παπᾶς ἢ Πώπ, ἐφοδιασμένος μὲ ἐμπιστευτικὰ ἐγγραφα, προδοθεὶς ὅμως καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Σέρβου Ρογκόμπετς εἰς τοὺς Τούρκους συνελήφθη παρὰ τὴν Ὀρσοβαν ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ Σεκέρπασᾶ τοῦ Βελιγραδίου κατασχεθέντων τῶν ἐγγράφων του. Οὗτος μετεφέρθη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ὑποβληθεὶς εἰς φοβερὰ βασανιστήρια φαίνεται ὅτι προέβη εἰς ὁμολογίας τινάς, μὴ γενομένας ὅμως πιστευτὰς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ τελικῶς ἀπεκεφαλίσθη.¹ Τὰ ἐγγραφα παρεδόθησαν εἰς τὸν Σοῦτσον πρὸς μετάφρασιν, ἀλλ' ὁ πατριώτης αὐτὸς παρεπλάνησε τοὺς Τούρκους ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὥστε νὰ μὴ ἀποδώσουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς αὐτά. Πάντως ὁ Όβρένοβιτς ἔλαβε γνῶσιν τοῦ θέματος ἀπὸ ἐπιστολῆν τοῦ Όλυμπίου, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη τὴν σύμπραξιν,² φανταζόμενος ὅτι ἀπέχων πάσης ἐπαναστατικῆς κινήσεως θὰ προσέφευγεν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ θὰ κατάρθωνε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Όβρένοβιτς, χωρὶς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν σερβικὴν ὑπόθεσιν καὶ παρὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ σερβικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, ἔβλαψε μὲ τὴν στάσιν του τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐδυσχέρανε κατὰ πολὺ τὰ σχέδια τοῦ Ψηλάντου, ὅστις σοβαρῶς ὑπελόγιζεν ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ παράγοντος.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐξέγερσις θὰ ἐλάμβανε διαστάσεις, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ψηλάντην τὸν ἐκ τῶν ὑπαρχηγῶν του Πάβελ Μακεντόνσκι,³ διὰ νὰ πληροφορηθῆ, ἂν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις θὰ ὑπεστηρίζετο παρὰ τῆς Ρωσίας καί, ἐπειδὴ ὁ ὑπαρχηγός του δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφίχθη καὶ ὁ ἴδιος συναντηθεὶς μὲ τὸν Ψηλάντην κατ' ἰδίαν. Δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμένα πληροφοροῖα τι διημείφθη μεταξύ τοῦ Ψηλάντη καὶ τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ ἂν ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης ὠρκίσθη σύμπραξιν, ὡς εἶχε διαδοθῆ τότε, ἀλλ' ὁ Ψηλάντης ἔκτοτε διαγνώσας τὰ ὑποπτα φρονήματα⁴ καὶ δυσπιστήσας πρὸς τὴν ὄλην συμπεριφορὰν του

¹ Λάιος, ἀνωτ. σ. 82, ἔγγρ. 40. Ὁ Φιλήμων ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπᾶς ἐπρόλαβε νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ ἐγγραφα τοῦτο θεωρῶ μᾶλλον ἀπίθανον. Ὁ καθηγητὴς Μιχ. Λάσκαρη εἰς τὸ ἔργον του "Ἕλληνες καὶ Σέρβοι κ.λ.π. σ. 84 ἐξ. τάσσεται μὲ τὴν ἄποψιν τῆς παραδόσεως τῶν ἐγγράφων εἰς τὸν Σοῦτσον, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ὁ Lirpandi, αὐτόθι σ. 447, γράφει ὅτι ὁ Παπᾶς συλληφθεὶς εἰς τὴν νησίδα τοῦ Δουνάβεως Ἄντὰ Κεμπήρ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

² Λάιος, αὐτόθι σ. 95. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 149, ἔνθα κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ὁ Όβρένοβιτς ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν πίστιν τῶν ραγιάδων τῆς Σερβίας.

³ Lirpandi, αὐτόθι σ. 420.

⁴ Αὐτόθι σ. 422.

άνεθεσεν εις τόν Σάββαν Καμινάρην, "Ελληνα όπλαρχηγόν εκ Πάτμου, νά παρακολουθή τās κινήσεις του Βλαδιμηρέσκου. Δέν παρήλθεν όμως πολύ χρονικόν διάστημα και διεπιστώθη ότι ό Βλάχος ήγέτης ήρχισε νά συνάπτη στενωτέρας σχέσεις με τούς Τούρκους¹, αυτό δέ τó γεγονός άνεστάτωσε τήν ελληνικήν ήγείαν, ύποχρεωθεισαν εκ τών πραγμάτων νά λάβη μέτρα άμύνης κατά τών ενεργειών του Βλαδιμηρέσκου, τās όποιās έχαρακτήρισεν ως προδοτικάς.

Άρχομένου του μηνός Άπριλίου ό αρχηγός τής επαναστάσεως Άλεξ. Ύψηλάντης εγκατέστησε τó μεγαλύτερον τμήμα του στρατεύματος εις τó Τυργοβίτσι, ό όπλαρχηγός Κολοκοτρώνης ώχυρώθη εις τήν μονήν Νοτσέτουλ, ό όπλαρχηγός Δούκας παρέμεινεν εις τó Πλοέστι, ό Όρφανός επίσης εις τó Νοτσέτουλ, ό Γεωργάκης Όλύμπιος έστρατοπέδευσεν εις τó Πιτέτσι, ό δέ Σάββας Καμινάρης παρέμεινεν εις τó Βουκουρέστι. Ό κατά τά άλλα γενναίος αυτός όπλαρχηγός, φοβηθείς ότι μετά τήν κατάσχεσιν παρά τών Τούρκων τών εμπιστευτικών έγγραφων επί του συλληφθέντος και εκτελεσθέντος άπεσταλμένου προς τόν Όβρένοβιτς Άριστείδου Παπᾶ θ' άπεκαλύπτετο ή συμμετοχή του εις τήν Έλληνικήν επανάστασιν, ήρχισε νά διστάζη² και νά σκέπτεται νά εγκαταλείψη τόν άγώνα, επανερχόμενος εις τήν φρουράν του ήγεμόνος Καλλιμάχη και συνεργαζόμενος με τούς Τούρκους.

Ή εισβολή του Άλεξ. Ύψηλάντη διεδόθη ταχέως εις τήν Εύρώπην. Ό καγκελλάριος τής Αύστρίας πρίγκηψ Μέττερνιχ, θιασώτης του δόγματος του status quo, επέτυχε νά πείση τόν διστακτικόν Τσάρον Άλέξανδρον τόν Α³ ότι ή επανάστασις τών Ήγεμονιών ήτο συναφής με τά δημοκρατικά κινήματα τών καρμπονάρων και τών κομουνέρος εις τήν Ίταλίαν και τήν Ίσπανίαν και ότι, αν ό Ρῶσος αυτοκράτωρ άφηνε νά ύπονοηθῆ ότι ό πρώην ύπασπιστής του Άλέξανδρος Ύψηλάντης έτύγγανε τής συγκαταθέσεώς του εις τήν επανάστασιν τών ρουμανικών πριγκηπάτων, τó θράσος τών άπανταχοῦ τής Εύρώπης επαναστατικῶν στοιχείων θα υπερέβαινε πᾶν ὄριον. Ή ευρωπαϊκή άπολυταρχία δέν ήνειχετο τά δημοκρατικά κινήματα και ήδιαφέρει τελείως εις πᾶσαν άπελευθερωτικήν κίνησιν τών υποδούλων λαῶν, τήν όποιάν προσεπάθει νά καταπνίξη εν τῆ γενέσει της. Ίδιαιτέρως ό αναπληρωτής του Αύστριακού καγκελλαρίου βαρώνος φόν Στοϋρμερ κατεφέρετο διαρκῶς κατά του ελληνικοῦ επαναστατικοῦ κινήματος.⁴ Ό αυτοκράτωρ τής Ρωσίας, παρα-

¹ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 447. Ό Βλαδιμηρέσκου επικοινωνεί και γραπτῶς με τούς Τούρκους μέσω του φίλου του Μουράτ άγά.

² Αυτόθι σ. 422.

³ Σ. Λάσκαρα, Διπλωματική Ίστορία τής Εύρώπης (1814-1914), σ. 40.

⁴ Λάιος, αυτόθι σ. 76, έγγρ. 45.

συρθείς ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Μ έ τ τ ε ρ ν ι χ, ἀπεκήρυξε δημοσίᾳ τὸν Ὑ ψ η λ ά ν τ η ν.¹ Ἀλλὰ καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης² ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐξεγέρσεως. Τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθοδοξίας, διέταξεν³ ὁ ἡγεμὼν Κ α λ λ ι μ ά χ η ς ν' ἀναγνώσουν οἱ ἱερεῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς, πληροφορηθεὶς τοῦτο καὶ εἰσελθὼν εἰς μίαν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Βουκουρεστίου, ἀπηγόρευσε τὴν συνέχισιν τῆς ἀρξαιμένης ἀναγνώσεως τῆς ἐγκυκλίου.

Τ' ἀνωτέρω γεγονότα ἐπηρέασαν τὸν φιλόπατριν στρατηγόν. Ἦρχισε νὰ κλονίζεται καὶ νὰ ὑποπίπτῃ εἰς σφάλματα. Ὑπείκων εἰς ὑποβολιμαίας εἰσηγήσεις, ἀφήρесе τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀτάκτων ἀπὸ τὸν Ὁ λ ύ μ π ι ο ν, γνώστην προσώπων, πραγμάτων καὶ συνθηκῶν, καὶ ἄφησεν αὐτὸν ἀπλοῦν ἀρχηγὸν τοῦ σώματός του. Ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς ὑπερήφανος καὶ ἀξιοπρεπῆς δὲν παρεπονέθη ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀρξαιμένης ἐπαναστάσεως. Μόνος ἀρμόδιος, ὡς ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς πολυετοῦς ὑπηρεσίας εἰς τὰ πριγκηπάτα τοῦ Δουνάβεως ἀλλὰ καὶ τῶν προσωπικῶν του σχέσεων μὲ ἄλλους πολεμιστὰς τῶν Βαλκανικῶν Χωρῶν, νὰ γνωρίζῃ τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς δυνατότητας τῶν νεοστρατευθέντων Ἑλλήνων, Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Ρουμάνων, ἐξέθεσεν εἰς τὸν Ὑ ψ η λ ά ν τ η ν φανερῶς τὴν γνώμην του. Ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διεξαχθῇ ἄγὼν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς, πρῶην ὑποστράτηγος τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπρότεινε τὴν διεξαγωγὴν ἀτάκτου πολέμου συνεχοῦς καὶ ἐξαντλητικοῦ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς δὲν ἐνέκρινε τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἐπιβαλλομένην ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦτο ὑπῆρξε σφάλμα, ὡς ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀγῶνος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ ἐν Κολεντίνᾳ στρατηγείου τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ ο υ καὶ διέταξε τὸν κύριον ὄγκον τῶν στρατευμάτων του νὰ κατευθυνθῇ διὰ Τσιντσαρένι, Κραγιόβας καὶ Σλάτινας πρὸς Βουκουρέστι, ὅπου ἤδη ἀπὸ ἡμερῶν εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ στρατηγεῖόν του μὲ ἐν τμήμα ἀφωσιωμένων ἐπιτελῶν καὶ πανδούρων.⁴

¹ Παρὰ τὰς προσπάθειας τοῦ κόμητος Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α, ὅστις εἶχε συνοδεύσει μετὰ τοῦ κόμητος Ν ε σ ε λ ρ ό δ ε τὸν Ἄ λ έ ξ α ν δ ρ ο ν εἰς Λάιμπαχ (Λουμπλιάνα) εἰς τὸ ἐκεῖ συνελθὸν συνέδριον, οὗτος ἀπεκήρυξε τὸν Ὑ ψ η λ ά ν τ η ν καὶ διέγραψε ἐκ τοῦ στρατεύματος. Μ ι χ. Λ ά σ κ α ρ η, τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα Τ/Α, σ. 51.

² Ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν προκύπτει ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Πρεσβεία ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχεν εἰδοποιήσει τὴν Ὑψηλὴν Πύλην περὶ τοῦ προπαρασκευαζομένου ἐλληνικοῦ κινήματος. Μ ο σ χ ό π ο υ λ ο ς, ἀνωτ. σ. 129.

³ Λ ά ί ο ς, αὐτόθι σ. 85.

⁴ Ἠ λ. Φ ω τ ε ι ν ο ῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως τὸ 1821

Ὁ Βλαδιμηρέσκου επεχείρησε νά ενεργήσῃ δι' ἴδιον λογαριασμόν ὡς ἀρχηγός ἀγροτικῆς καί κοινωνικῆς επαναστάσεως, στρεφομένης, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, τόσον κατὰ τῆς Φαναριωτικῆς διοικήσεως ὅσον καί κατὰ τῶν ἐντοπίων Ρουμάνων ἀρχόντων, ἀδιαφορῶν τι θά ἔπραττεν ὁ Ὑψηλάντης¹ πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου.² Εἰσελθὼν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κυρίας δυνάμεώς του εἰς τὸ Βουκουρέστι, ἀνερχομένης εἰς 3000 πεζοὺς καί ἐφίππους, ἀποτελουμένης δὲ ἐκ Ρουμάνων πανδούρων, Ἑλλήνων, Σέρβων καί Ἀλβανῶν³ καί συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ὑπαρχηγούς του Χατζηπρόνταν καί Μακεδόσκι, κατηθύνθη εἰς τὸν ἐκεῖ μητροπολιτικὸν ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὅμως οὐδεμία τῷ ἐγένετο ὑποδοχή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν, τῆς ὁποίας ἔτυχεν ὁ Ὀλύμπιος ἀφιχθεὶς ἐκεῖ μὲ 400 ἐφίππους πολεμιστὰς καί 3 σημαίας. Τοῦτο ἐξηρέθισε ἔτι περισσότερον τὸν Βλαδιμηρέσκου, ἡ δὲ δυσαρέσκεια διαφαίνετο καθαρῶς πλέον, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ Ρουμᾶνος μητροπολίτης Διονύσιος Λοῦπο κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Βλάχου επαναστάτου ἠτοιμάσθη εἰς ἐνδειξιν ἀποδοκίμασίας ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς ἔδρας του, ἐμποδισθεὶς ἐν τέλει.⁴

Ὁ Ὑψηλάντης, πεισθεὶς περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἐθεώρησε σκόπιμον, ὡς προληπτικὴν ἐνέργειαν, ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ πολλοὺς Ἕλληνας, Βουλγάρους καί Σέρβους καί νά θέσῃ αὐτοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὀλύμπιου, χωρὶς νά διαμαρτυρηθῆ ὁ Βλάχος ἡγέτης, φοβηθεὶς τὸν Ὀλύμπιον καί τὸν Καντακουζηνόν. Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι καί συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Χατζηπρόνταν Γρηγορίεβιτς,⁵ Σέρβον όπλαρχηγὸν καί τὸν Δημήτρι Μακεδόσκι, μετεστάθμευσεν εἰς τὸ Κοτροτσέ-

ἔτος, Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσις, Ἀθήναι 1956, σ. 21 ἐξ. Βλέπε καί Δ. Οἰκονομίδου, Ἄγνωστα ἔγγραφα κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καί Ἑθνολ. Ἑταιρείας Τ/11 (1956) καί εἰς τόμους 12 καί 14.

¹ Ἑλληνικά Τ/Η (1934), σ. 209 ἐξ., ἐνθα περίληψις τοῦ ἔργου τοῦ Ρουμάνου I. Filitti ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολιτικά καί κοινωνικά ζυμώσεις εἰς τὰς Ρουμανικὰς Ἡγεμονίας» 1821-1828.

² Λάϊος, αὐτόθι σ. 6.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 56 ἐξ.

⁴ Οἰκονομίδης, αὐτόθι σ. 143 ἐξ.

⁵ Χατζηπρόνταν Γρηγορίεβιτς, Σέρβος πατριώτης καί ἀρχηγός τοῦ κινήματος τοῦ ἔτους 1814, τὸ ὁποῖον κατέστειλεν ἐν Σερβίᾳ ὁ Σουλεϊμάν πασᾶς βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Ὁβρένοβιτς. Μ. Λάσκαρης, αὐτόθι σ. 19. Ὁ Σέρβος αὐτὸς βοεβόδας ἀπέθανεν ἀργότερον εἰς τὸ Χοτίν τῆς Βεσσαραβίας. Εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τοὺς Σέρβους όπλαρχηγούς Στόϊκο καί Τσολάκ, συμπράξαντες ἀργότερον μὲ τὸν Ὀλύμπιον, ἔνα ντουφεκτοήμπτισι καί ἄλλους διακεκριμένους Σέρβους συνεργάτας. Lirgrandi, αὐτόθι σ. 447.

νι, πολλά διαλογιζόμενος κατὰ τοῦ ἀρξαμένου ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.¹

Ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον εἰς τὴν Βλαχίαν, τὴν 17 Μαρτίου 1821 εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ἐντὸς τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας τοῦ ἐκ Βλάστης τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐπιφανοῦς Ἑλληνοῦ καὶ μετέπειτα μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Κωνσταντίνου Βελλίου, ὅπου διέμενον ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων τῶν Ἡγεμονιῶν Ἰωάννης Φαρμάκης, ἐγένετο πανηγυρική τελετὴ τῆς ὑψώσεως τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν Μολδαβίᾳ.² Παρόντος τοῦ Ὑψηλάντου, Ὀλυμπίου, Φαρμάκη καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν, ὁ ἀρχιμανδρίτης Παπαβασίλειος, ἔψαλε τὴν ἱεροτελεσίαν, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστέας ἐξεφώνησε συγκινητικὸν πατριωτικὸν λόγον, οἱ δὲ πολεμισταὶ ἀνασπᾶσαντες τὰ ξίφη, ἔψαλλον τὸν Θούριον τοῦ Ρήγα Βελεστινλή. Τὸ πλῆθος, ἐξεληθὸν τῆς οἰκίας τοῦ Βελλίου, προπορευομένου δὲ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχηγῶν ψαλλόντων «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου», διέγραψε κύκλον καὶ ἀκολούθως ὑπὸ πυκνοῦς πυροβολισμοὺς ἐπανῆλθεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Φαρμάκη, ἔνθα καὶ ἀνηρτήθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτὴν τελετὴν, ὡς ἦτο φυσικόν, οὔτε ὁ Βλαδιμηρέσκου οὔτε ὁ Σάββας προσῆλθον, ἀρκεσθέντες νὰ ὑψώσουν ἕκαστος ἰδιαιτέραν σημαίαν, φέρουσαν τοπικὰ σύμβολα.³

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς πατριωτικῆς αὐτῆς τελετῆς αἱ συνθήκαι προοιωνίζοντο δυσμενεῖς, ἀναρχία παρετηρεῖτο εἰς τὴν ὅλην ἐπαναστατικὴν κίνησιν,⁴ ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ ὁ Ὑψηλάντης, προσπαθῶν νὰ συμβιβάζῃ διαρκῶς ἀναφύομενα σοβαρώτατα ζητήματα, παρημέλει τὸ σοβαρώτερον πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις, τουτέστιν τὴν κατάληψιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἐλάχισται ὑπῆρχον τουρκικαὶ φρουραί.

Τὴν 1 Ἀπριλίου 1821 ὁ ἀχηγὸς ἔκρινε σκόπιμον μὲ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς Τυργοβίστι, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 1500 ἄνδρας εἰς τὸ Πιτέτσι, μεταξὺ τῆς ἐπισταθμίας τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀλτε. Εἰς τὸ Τυργοβίστι συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέσχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, ἀπεφα-

¹ Διὰ τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς καὶ τὰ σχέδια τοῦ Βλαδιμηρέσκου βλέπε Λάϊον, ἄνωτ. σ. 80, ἔγγρ. 39, 40 I. Filiti, ἄνωτ. σ. 218, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντη, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τοὺς Τούρκους, γεγονός που συνέφερεν εἰς τοὺς Ρουμάνους.

² Φιλήμων, ἄνωτ. Τ/Α σ. 114, Τ/Β, σ. 99, 133. Ὁ Βέλλιος, πλουτίσας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, τυγχάνει ὁ χορηγὸς τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος, ἐκ τῶν πόρων τοῦ ὁποίου τόσοι Ἕλληνες ἐκ Μακεδονίας ἐσπούδασαν. Κεραμόπουλλος, Μητρώον κληροδοτημάτων Τ/Α σ. 1097. Λάϊος, αὐτόθι σ. 78, ἔγγρ. 38, Φωτεινός, ἄνωτ. σ. 97 ἐξ.

³ Φωτεινός, ἄνωτ. σ. 89 ἐξ.

⁴ Φωτεινός, ἄνωτ. σ. 68 ἐξ.

σίση δὲ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ κατανομή τῶν δυνάμεων ὡς καὶ ἡ ἀνέγερσις χαρακωμάτων. Ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς διέθετεν ἐν συνόλῳ 7 πυροβόλα παλαιὰ ἄνευ ἐξαρτημάτων καὶ ἀνταλλακτικῶν μὲ ἀρχηγὸν τὸν χιλίαρχον Βασίλειον Καραβιᾶν, ἄσημον καὶ ἐπιπόλαιον ἀξιωματικόν.¹

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν διάστημα τὸ ἀρξάμενον μὲ ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ βραδέως καὶ ἀρρυθμῶς ἐξελισσόμενον ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως, ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία διὰ τῶν φρουρῶν της, τῶν πρακτόρων καὶ τῶν κατασκόπων της παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς τὰ διαδραματιζόμενα ἐκεῖ, ἀντεμετώπισεν ἀποφασιστικά. Μὴ τολμῶσα νὰ παραβιάσῃ τὴν ἡγγυημένην συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου,² κατῴρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἐν Λαίμπαχ (Λουμπλιάνα) συνεληθόντος συνεδρίου, ὅπως ἐξοντώσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Τὸ τουρκικὸν στρατηγεῖον ἀνέθεσε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν σερασκέρην τῆς Σιλιστρίας καὶ τοὺς πασάδες τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Βιντίν. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Βραΐλας ὁ Γιουσοῦφ πασᾶς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Μολδαβίαν τὸν Κεχαγιάμπεην, καθὼς καὶ τὸν Σελήχ πασᾶν μὲ 12.000 ἄνδρας καὶ 13 πυροβόλα. Ἀπὸ τὸ Βιντίν ἀπεστάλη ὁ σιλιχτάρης τοῦ Ντερβίς πασᾶ μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Καραφεήζ, συμποσομέναις εἰς 4.000 ἄνδρας μὲ 6 πυροβόλα, ἀπὸ τὸ Ρουχτσοῦκι 1000 ντελῆδες (ἄτακτοι ἰππεῖς) μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ὁσμᾶν μπέην καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Χακῆ πασᾶ, ἀπὸ τὴν Σιλίστριαν 6200 ἄνδρες καὶ 14 πυροβόλα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κεχαγιάμπεη Ἀχμέτ, μὲ τὸν ὁποῖον συνέπραττεν ὁ Κιουτσιοῦκ Ἀχμέτ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Ὁσμᾶν ἁγᾶς. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἀπὸ τὴν Νικόπολιν καὶ ἄλλας περιοχὰς συνεκετρώθησαν καὶ ἄλλα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, ὥστε πλέον τῶν 25.000 ἀνδρῶν τακτικοῦ ἐμπειροπολέμου τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ 33 πυροβόλων ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς 6.000 κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτάκτους ἄνδρας τοῦ Ὑψηλάντη, διαθέτοντας καὶ 7 πυροβόλα παλαιά.

Οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλον εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου δεκαήμερου τοῦ μηνὸς Μαΐου³ καὶ κατέλαβον τὴν Κραγιόβαν καὶ τὸ Βουκουρέστι. Μία ἀναγνωριστικὴ φάλαγξ ἐκ τῶν δυνάμεων τοῦ Σελήχ πασᾶ, ἀποτελουμένη ἐκ 200 ἀνδρῶν, κινουμένη πρὸς τὸ Καλαράσι, συνεκρούσθη μὲ ἰσάριθμον δύναμιν τοῦ Γεωργάκη Ὁλυμπίου, ἡ ὁποία κατεῖχε στενωπὸν καὶ ὑποστᾶσα σημαντικὰς ἀπωλείας εἰς

¹ Lippandi, αὐτόθι σ. 420 ἐξ.

² Lippandi, αὐτόθι σ. 424 ἐξ.

³ Lippandi, αὐτόθι σ. 425 ἐξ.

νεκρούς και αιχμαλώτους ὠπισθοχώρησε. Ἐπανακάμπτων ὁ Ὀλύμπιος εἰς Πιτέτσι συνέλαβε καθ' ὁδὸν ταχυδρόμον τοῦ αὐστριακοῦ διπλωμάτου Οὐδρίσκι, κομίζοντα ἐπιστολὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου¹ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τῶν κινουμένων ἐκ Σιλιστρίας, δι' ἧς ὑπέσχετο τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Ὀλύμπιου.

Τοῦτο ἐνεποίησε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν σοβαρὰ μέτρα προφυλάξεως κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ μπίμπασης (χιλιάρχος) Σάββας Καμινάρης, διαφωνήσας πρὸς τὸν Βλαδιμηρέσκου, παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἀπεκάλυψεν ὅτι ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης, ἡγούμενος 2200 πανδούρων, 500 ἰπέων τοῦ Χατζηπρόντα καὶ Μακεντόνσκι καὶ 7 πυροβόλων, μετεστάθμευσεν ἀπὸ τὸ Κοτροτσένι μετὰ τὴν κατάληψίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐν συνεννοήσει μὲ αὐτοὺς ἐσκόπει νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως ἐκ τῶν νώτων. Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ Γολέτσι, τὸ ὁποῖον ἀπέχει 9 βέρστια ἀπὸ τὸ Πιτέτσι², ὅπου εὐρίσκετο τὸ ἀρχηγεῖον τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν, ἢ ὑπὸ τὸν Ὀλύμπιον καὶ τὸν Φαρμάκην δύναμις, ὑποψιαζομένη ἐπίθεσιν τοῦ Βλαδιμηρέσκου, παρετάχθη εἰς μάχην, διαθέτουσα καὶ 3 πυροβόλα. Ὁ Ὀλύμπιος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰ στρατεύματά του, ἐπροχώρησε μόνος μὲ τὴν τόλμην, ποὺ τὸν διέκρινε, καὶ συνδιελέχθη μὲ τὸν Βλάχον ἡγέτην, ἐλέγξας αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιδεικνυομένην διαγωγὴν. Ὁ Βλαδιμηρέσκου προσεπάθησε νὰ δικαιολογηθῆ, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί, ἐπιθυμοῦντες συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν, συμφέρουσαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις, ἔδειξαν γενναιοψυχίαν καὶ ἡ φιλία ἔστω καὶ φαινομενικῶς ἐπανασυνεδέθη.³ Ἐμειναν σύμφωνοι νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως⁴ εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν οἰονδήποτε ἐκ τῶν στρατευμάτων θὰ ἐδέχετο ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων, καὶ κατήρτισαν γραπτὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν ὁ Βλαδιμηρέσκου, ὁ Μακεντόνσκι, ὁ Χατζηπρόντας, καθὼς καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης.

Ἡ ἐπελθοῦσα συμφωνία ὑπέσχετο εὐάρεστον ἐξέλιξιν διὰ τὸ κίνημα τῶν Ἡγεμονιῶν. Πέραν τούτου εἶχεν ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ προσβάλλῃ τοὺς Ἕλληνας, παραμένον δὲ ἔστω καὶ ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος, τὸ κέρδος διὰ τὸν ἀγῶνα θὰ ἦτο σημαντικόν.

Δυστυχῶς αἱ ὑποσχέσεις καὶ ἡ γραπτὴ συμφωνία ἐπ' ὀλίγας μόνον ἡμέρας διετηρήθησαν, διότι ὁ Βλαδιμηρέσκου, βλέπων ὅτι ὁ Ὀλύμ-

¹ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 447.

² L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 425.

³ Φιλήμων Τ/Β σ. 163 ἐξ. Φωτεινός σ. 105 ἐξ.

⁴ L i p r a n d i, αὐτόθι ἐξ.

πιο ς έπαιξε πρωτεύοντα ρόλον εις την επανάστασιν ώς γνώστης προσώπων και καταστάσεων, παρεσκεύασε δολοφονικήν άπόπειραν κατ' αυτού, άποτυχοΰσαν όμως ένεκα τής άρνήσεως του έπιφανούς Βουλγάρου Άλεξάνδρου και των όπλαρχηγών Κωνσταντίου και Δημητρίου. Συνέβη όμως και έτερον γεγονός, τὸ όποιον επέσπευσε την εκκαθάρισιν τής δημιουργηθείσης παρά του Βλαδιμηρέσκου καταστάσεως. Ο Δημήτρης Μακεντόνσκι,¹ πρώτος ύπαρχηγός του Βλαδιμηρέσκου, επιστρέφων εις Γολέστι, συνήντησε τυχαίως καθ' όδον τον έπαρχον Γκόρα και Μεχεντίντσι,² παρά του όποιου έ πληροφορήθη ότι ο Βλάχος ήγέτης τὸ συγκεντρωθέν έξ έράνου μεταξὺ των χωρικών ύπέρ του επαναστατικού άγώνος ποσὸν έξ ένός εκατομμυρίου λεί, ώς και διάφορα άλλα χρήματα, απέκρυσεν από τους ύπαρχηγούς του άποστείλας ταύτα μυστικώς διά του εμπίστου του Γκίτσα Όπράν εις Αυστριαν, ίνα κατατεθοὺν επ' όνόματί του εις αυστριακήν Τράπεζαν. Η πρᾶξις αύτη του Βλαδιμηρέσκου έξηγήωσε τον Μακεντόνσκι, όστις κατηγόρησε δημοσία τον άρχηγόν του ότι προτίθεται ν' αναχωρήσει εις την Αυστριαν, ένθα και απέστειλε τὰ χρήματα, τὰ προοριζόμενα διά τὸ στρατεύμα. Φοβηθείς ο Βλαδιμηρέσκου τόσον τον Μακεντόνσκι όσον και τον Χατζηπρόνταν, διαθέτοντας σημαντικήν δύναμιν εις τὰ στρατεύματά του, έδωσε μυστικὰς οδηγίαις νά μειωθῆ ή δύναμις αύτη και νά δολοφονηθοὺν μερικοί όπλαρχηγοί, άφοσιωμένοι εις τους Σέρβους αυτούς πολεμιστάς. Μόλις έ πληροφορήθη τούτο ο Μακεντόνσκι, έσπευσεν άμέσως επί τόπου με τους άνδρας του επιτυχών την τελευταίαν στιγμὴν νά διασώση εκ τής άγχόνης 7 εκ των καλύτερων του όπλαρχηγών, ένός μόνον όνόματι Ιοανίτσα εκ Γκόρας άπαχχονισθέντος. Έκμανεις διά τὰς δολοφονίαις ταύτας ο Μακεντόνσκι παρέλαβε τον Χατζηπρόνταν και μεταβάς εις τὸ έλληνικόν στρατηγεΐον, παρεκάλεσε τον Όλύμπιον νά σπεύση με τους άνδρας του νά συλλάβη τον Βλαδιμηρέσκου.

Πεισθείς ο Όλύμπιος ότι καθίστατο πλέον άνέφικτος πᾶσα περαιτέρω συνεργασία με τον Βλαδιμηρέσκου, κατήρτισε μικρόν

¹ Οί άδελφοί Μακεντόνσκι, Δημήτρης και Πάβελ, σερβικής καταγωγής (οί πρόγονοί των είχαν εγκατασταθῆ εις Βουλγαριαν), ήσαν εξαίρετοι πολεμισταί. Ο Δημήτρης ήτο κάτοχος ξένων γλωσσών και ευφύεστατος. Μετά την άποτυχίαν τής επαναστάσεως άπεσύρθη εις Βεσσαραβίαν, ένθα παρέμεινε μέχρι του έτους 1829, εγκατασταθείς έν συνεχείαι εις Βουκουρέστι. Ένεπλάκη εις δικαστικούς άγώνας, προφανώς δι' οικονομικούς λόγους, με την χήραν του Όλύμπιου Στάναν. Η ύπόθεσις αύτη, άφ' ού κατ' επανάληψιν συνεζητήθη εις τὰ ρωσικά δικαστήρια του Κισνόβι, τελικώς διεββάσθη εις την Σύγκλητον. L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 436 έξ.

² L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 425 έξ.

ἀπόσπασμα ἐξ ἀφωσιωμένων καὶ ἀνδρείων συντρόφων του καί, ἀφ' οὗ διέταξεν, ὅπως τὸ κύριον σῶμα ἀκολουθῆ ἐξ ἀποστάσεως, ἀφίχθη εἰς τὸ Γολέστι καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Βλάχου ἠγέτου, συνδιαλεγόμενου τὴν ὥραν ἐκείνη μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του,¹ ἤλεγξε μετὰ θάρρους τὰ πράξεις του προβάς συνάμα εἰς παντοειδεῖς ἀποκαλύψεις, ἐν τέλει δὲ συναινούντων τῶν μετὰ τοῦ Βλαδιμηρέσκου συμπραττόντων Σέρβων καὶ Βουλγάρων ἀφώπλισε τοῦτον καὶ μετέφερεν εἰς Τυργοβίστι, ἔνθα τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.² Ἐκεῖ συνεκροτήθη στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξήτασε τὴν ὄλην ὑπόθεσιν. Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην, πλὴν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, ὁ Ὀλύμπιος κατέθεσεν ὅτι κατὰ τὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία ἐνηργήθη εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα διέμενεν ὁ Βλαδιμηρέσκου εἰς τὸ Γολέστι, ἀνεκαλύφθη καὶ νέα ἐπιστολή, ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἀπεδεικνύετο πλήρως ἡ συνεργασία του μὲ τοὺς Τούρκους, εἰς τοὺς ὁποίους κατέδιδε λεπτομερῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Ὑψηλάντη.³

Ἀποδειχθείσης πλήρως τῆς ἐνοχῆς του τόσον ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν προσαχθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατον, τῆς ἀποφάσεως τοῦ στρατοδικεῖου ἐκτελεσθείσης μετὰ 3 ἡμέρας δι' ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος συγκειμένου ἐκ τῶν στρατιωτικῶν Πάργα καὶ Βαρνάβα. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Βλαδιμηρέσκου ἀνευρέθησαν 5000 χρυσᾶ δουκᾶτα καὶ διάφορα κοσμήματα.⁴

¹ Φιλήμων Τ/Β, σ. 104 ἐξ.

² L i p r a n d i, ἀνωτ. σ. 427 ἐξ. Ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς μὴ διακειμένος φιλικῶς πρὸς τε τὸν Ὀλύμπιον ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ ρουμανικὰ πρிகηπᾶτα ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου ἀφοπλισθεὶς ὠδηγήθη εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς μητροπόλεως Τυργοβίστι, ἔνθα ἐφυλακίσθη ἐπὶ 2 ἡμέρας. Ἀκολούθως ἀγόμενος εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Διμποβίτσα, ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Καραβιᾶν, ὅστις ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν ἔρριψε τὸ σῶμα εἰς τὸν ποταμὸν. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Βλαδιμηρέσκου ἀνευρέθησαν 6000 χρυσαὶ λίραι καὶ πολύτιμοι λίθοι. Ὁ L i p r a n d i ἀποσιωπᾶ σκοπίμως, νομίζω, τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην διὰ τὰ δυσφημήσει τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὸν Ὀλύμπιον ἰδίως, τὸν ὁποῖον συνεχῶς (καὶ εἶναι ὁ μόνος συγγραφεὺς) κατηγορεῖ ποικιλοτρόπως.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 106 ἐξ. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ν. Μοσχοπούλου (ἀνωτ. σ. 217 ἐξ.), ἀντληθείσας ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν, πλὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ ἄλλων βογιάρων Ρουμάνων, ὁ Ρουμᾶνος ἐπίσκοπος Βουκουρεστίου, ἀπετάθη πρὸς τὸν βαλῆν τοῦ Γιουργεβου Χακῆπασὲν, καταφερόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ὡς ἐπιβαλόντων εἰς τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν τὴν συντήρησιν τῶν ἐπαναστατικῶν στρατευμάτων.

⁴ Rouqueville, Histoire de la Regeneration de la Grèce Τ/Α, σ. 131. Γούδας, ἀνωτ. σ. 419. Τ. G o r d o n, History of the Greek Revolution Τ/Α, σ. 140. Διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου βλέπε ἀποκαλυπτικὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐν Κων/πόλει πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας κόμητος V o n L i t s o n πρὸς τὸν Καγκελλάριον M e t t e r-

Οί Τούρκοι όμως έν τῷ μεταξύ προήλαυον,¹ ό δέ Ύψηλάντης, άντιμετωπίζων τά γεγονότα, ούχι δυστυχώς κατά τρόπον ρεαλιστικόν, συνεκάλεσεν εις νέαν σύσκεψιν τούς συνεργάτας του, ίνα λάβουν τά έκ τών δημιουργηθεισών νέων συνθηκῶν έπιβαλλόμενα μέτρα. Κατά τήν σύσκεψιν ό Όλύμπιος έπρότεινε νά έπιτεθοῦν κατά τών έκ Βιδινίου προελαυνόντων τουρκικῶν στρατευμάτων πλησίον τῆς Όλτένια, διότι έν περιπτώσει έπιτυχίας θα έξηναγκάζοντο τά έκ Βουκουρεστίου και Σιλιστρίας όρμώμενα τουρκικά στρατεύματα νά υποχωρήσουν. Πέραν τούτου έπίστευεν ότι, άν οί επαναστάται κατώρθωσαν νά καταλάβουν τήν περι τήν Όλτένια περιοχήν, θα έπετύγγανον νά έξεγείρουν τούς Ρουμάνους πανδούρους, εύρισκόμενοι δέ πλησίον τών σερβικῶν και βουλγαρικῶν περιοχῶν, ειχον έλπίδας νά τύχουν και τῆς συνδρομῆς τών πολεμικῶν άνδρῶν τών χριστιανικῶν εκείνων ύποδούλων περιοχῶν. Τό σχέδιον όμως ήτο τολμηρόν και έλαχίστας έλπίδας έπιτυχίας παρουσίαζε, διότι αί περιοχαι εκείναι ήσαν πλήρεις τουρκικῶν στρατευμάτων, άτινα ειχον παραλύσει πᾶσαν επαναστατικήν κίνησιν, δι' ό και έγκατελείφθη.

Μετά τό πέρας τῆς συσκέψεως ό Νικόλαος Ύψηλάντης μέσφ τών διαβάσεων τοῦ Κούρτεα Ντε Άρτζες κατηθύνθη εις τό Ρίμνικ, όπου θα έφθανε και ό άρχηγός κατά τήν 26 Μαΐου 1821, ό Σάββας με 800 άνδρας διετάχθη νά παραμείνη εις Μερτιτζένι βαρυνόμενος με πολλὰς ύπονίας, ό Καραβιάς με τόν Μακεντόνσκι θα παρέμενον εκεί πλησίον εύρισκόμενοι έν άναμονή διαταγῶν, ό δέ Όλύμπιος με έν μέρος τών στρατευμάτων του και με 3 πυροβόλα, εύρισκόμενος μετά τοῦ Φαρμάκη εις Κούρτεα ντε Άρτζες, αφήνων εκεί τόν συνεργάτην του με 300 άνδρας, θα κατηθύνετο με τήν ύπόλοιπον δύναμιν εις Ρίμνικ πρὸς συνάντησιν τοῦ άρχηγού.

Ή περαιτέρω εξέλιξις τών στρατιωτικῶν πραγμάτων εις τά πριγκηπάτα τοῦ Δουνάβεως παρουσιάζετο ως κατωτέρω. Ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης τήν 26 Μαΐου έπληροφορήθη από τόν όπλαρχηγόν Δούκαν ότι ισχυρά τουρκική δύναμις όρμηθεΐσα εκ Βουκουρεστίου έπετέθη κατά τῆς μονῆς Νοτσέτουλ, τήν όποίαν ύπερησπίζετο ό όπλαρχηγός Γιάννης Κολοκωτρώνης και περιεκύκλωσε ταύτην, ένῳ έτέρα φάλαγξ, κινουμένη επί τῆς όδοῦ τῆς άγούσης εις Μπράσοβ, απέβλεπεν εις τήν άποκοπήν τῆς ύποχωρήσεως τών στρατευμάτων. Και ό μὲν Κολοκωτρώνης, άφ' οῦ ήμύνθη σθεναρῶς και απέκρουσε τὰς έπιθέσεις πολυαρίθμων Τούρκων, βλέπων ματαίαν πᾶσαν περαιτέρω αντί-

n i c h υπό χρονολογίαν 15 Αύγουστου 1821, παρά Κ λ. Νικόλαϊδη, Ίστορία τοῦ Έλληνισμοῦ με βάση τήν Μακεδονίαν σ. 286.

¹ L i p r a n d i, άνωτ. σ. 429 έξ.

στασιν ἔνεκα τοῦ ὄγκου τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπωφεληθεῖς τοῦ νυκτερινοῦ σκότους καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς, ἐπέτυχε νὰ ἐξέλθῃ τῆς μονῆς μὲ συντεταγμένας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ὁ Δούκας ὁμοῦ, φυλάσσωσιν ἐπίκαιρον στρατηγικὸν σημεῖον καὶ ἐπηρεασθεῖς ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν ὑποχώρησιν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπεδείξατο δειλίαν καὶ ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν του καί, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν τοιαύτην ὑποχώρησιν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ἐξηφανίσθη πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα.

Ὁ Ὑψηλάντης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διέταξε σύμπτηξιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς Ρίμνικ, τὴν δὲ 31 Μαΐου¹ ὀλόκληρος ἡ δύναμις, πλὴν μερικῶν ἀποσπασμάτων φυλαττόντων ἐπικαίρους στρατηγικὰς θέσεις, διῆλθε τὸν ποταμὸν Ὀλτε μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ρίμνικ, μικρὰν πόλιν κειμένην εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, πλησίον στενωποῦ ἀγούσης εἰς ὑψηλὰ ὄρη. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἀφίχθη καὶ ὁ Μακεντόνσκι² ἡγούμενος μικρᾶς δυνάμεως, ἐνταχθεὶς εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη. Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ρίμνικ σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων ὁ Σάββας Καμινάρης³, ὅστις προηγουμένως εὕρισκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντη εἰς Μερτιτζένι, τῇ μεσολαβῆσει τοῦ Οὐδρίσκι, παρέλαβε τοὺς ἄνδρας του καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ταχήρ ἀγῶν ἐδήλωσεν ὑποταγὴν. Καὶ ὡς νὰ μὴν ἤρκει τοῦτο, συμπράττων μὲ τουρκικὴν δύναμιν ἐπετέθη κατὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἄλλων βραδυπορούντων ἀτάκτων καὶ κατέσφαξε περὶ τοὺς 20 ἄνδρας ἐτέρων 60 πνιγνόντων εἰς τὸν Ὀλτε, καθ' ἣν στιγμὴν προσεπάθουν διωκόμενοι νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν.

Οἱ Τούρκοι ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὸ Βιντίν καὶ τὴν Νικόπολιν παρηκολούθουν τὴν σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων ἀπὸ ἀποστάσεως 20 βερστίων, προελαύνοντες κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἡ δὲ ἐμπροσθοφυλακὴ ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεην ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Τυργοβίσι.

Τὰ εἰς Ρίμνικ συγκεντρούμενα στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη κατόπιν τόσων περιπλανήσεων, στερήσεων καὶ ἀτυχημάτων δὲν εὕρισκοντο ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον. Μόνον ὁ Ἱερὸς Λόχος, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐνθουσιώδεις Ἑλληνας σπουδαστάς, ἐφαίνετο εὐχαριστη-

¹ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 431 ἔξ.

² Ὁ Μακεντόνσκι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἡ μάχη εἰς τὸ Δραγκατσάνι, ἀλλὰ νὰ στηθοῦν ἐνέδραι εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐν γένει νὰ διεξαχθῆ κατὰ τῶν Τούρκων ἀτακτος πόλεμος. Αὐτόθι σ. 433. Τὸ ἴδιον εἰς γενικωτέραν κλίμακα, ὡς γράφω ἀνωτέρω, εἶχε προηγουμένως ὑποστηρίξει ὁ Ὀλύμπιος, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης, ὑποστράτηγος τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκπαιδευθεὶς μὲ ἄλλην μέθοδον καὶ τακτικὴν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υἱοθετήσῃ τοιαύτας ὑποδείξεις.

³ Ὁ Σάββας Καμινάρης, προδότης τοῦ ἀγῶνος, ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Βουκουρέστι ἀργότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων συμπράττοντος τοῦ αὐστριακοῦ προξένου Οὐδρίσκι (L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 447). Οἱ προδότες εἶναι ἄξιοι τῆς μοίρας των.

μένος, διότι προσήγγιζεν ή ώρα να συγκρουσθῆ προς τους Τούρκους.¹ Ήψαλλον άπελευθερωτικά θούρια εις τās όδοϋς του Ρίμνικ και την νύκτα τῆς 1 Ίουνίου μαζύ με άλλα στρατεύματα άπεστάλη εις Δραγκατσάνι εις απόστασιν 70 βερστίων από το Ρίμνικ, πλησίον τῆς δεξιās όχθης του ποταμου Ήλτε. Ο Ύψηλάντης την 2 Ίουνίου κατήλθεν από το Ρίμνικ και έστάθμευσεν εις χωρίον απέχον 15 βέρστια από το Δραγκατσάνι σκοπών να δοκιμάση την τύχην των όπλων. Το χωρίον Δραγκατσάνι κείται εις το άκρον ενός ύψώματος, έμπροσθεν και δυτικώς του όποιου εκτείνεται ευρεία κοιλάς περιβαλλομένη υπό πυκνου δάσους. Έκει ειχε συγκεντρωθῆ έν μέρος των Έλλήνων επαναστατών υπό ποικίλους άρχηγούς, άλλαι δέ δυνάμεις εύρίσκοντο έν πορεία προς την κατεύθυνσιν ταύτην.

Ο Όλύμπιος, διορισθείς γενικός άρχηγός των δυνάμεων εκεί, ενήργησε επιθεώρησιν. Γνωρίζων δέ το όρμητικόν του χαρακτήρος αλλά και την επιπολαιότητα του Καραβιά, ό όποιος ήγειτο τῆς έμπροσθοφυλακῆς άποτελουμένης από άτακτα στρατεύματα και τον Ίερών Λόχον, συνέστησεν, όπως αποφύγουν να έμπλακοϋν εις μάχην προς τους Τούρκους, αν προηγουμένως δέν συνεκεντρώνοντο εκεί όλα αι δυνάμεις και δέν αφικνείτο και ό ίδιος με τους άνδρας του, οίτινες ειχον αναχωρήσει από το Κούρτεα ντε Άρτζες, και έβάδιζον προς το Δραγκατσάνι. Προσέθεσε δέ ότι παρακολουθών την κίνησιν των τουρκικών στρατευμάτων προέβλεπεν ως λίαν πιθανήν επίθεσιν του υπό τον Καραφεήζ ίππικου και συνεπώς έθεώρει άπαραίτητον να συμμετάσχουν όλα τὰ έλληνικά επαναστατικά σώματα.²

Μετά τās δοθείσας έντολās ό Όλύμπιος άνεχώρησε δια να όδηγήση τους άνδρας του άνερχομένους εις 1500 περίπου εις το πεδίον τῆς άναμενομένης μάχης, κατ' ουσίαν δέ οϋδεις παρέμεινεν εκεί υπεύθυνος άρχηγός των μέχρι τότε συγκεντρωθεισών δυνάμεων, δια να έχη το γενικόν πρόσταγμα.

Ο Καραφεήζ έν τῷ μεταξύ, άρχηγός τῆς τουρκικῆς έμπροσθοφυλακῆς, άποτελουμένης από ίππείς και πεζοϋς του τακτικού στρατου δυνάμειως 2500 άνδρών, μεθ' ών συνέπραττον και 200 ντελῆδες (άτακτοι ίππείς), προήλασε μέχρι του δάσους του Δραγκατσανίου, πλησίον ενός πυρποληθέντος πανδοχείου, όπου και προέβη εις έσπευσμένας όχυρώσεις έν άναμονῆ τῆς έλληνικῆς επιθέσεως, παρακολουθών συνάμα εκείθεν τās κινήσεις των περι τον Όλύμπιον στρατευμάτων.

Ο Καραβιάς προεπορεύετο τῆς έλληνικῆς παρατάξεως με έν σῶμα

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 431 έξ.

² Liprandi, άνωτ. σ. 4433 έξ. Βλέπε και Άθ. Γούδα, Θανάσης Καρπενησιώτης κ.λ.π. σ. 445.

ατάκτων, ἠκολούθει ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κ. Σοῦτσος μὲ τὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ὁ Γεώργιος Ὑψηλάντης μὲ τὸ πεζικόν. Οἱ ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ μὲ τὰ σώματά των παρέμειναν ἐκεῖ πλησίον ἐν ἀναμονῇ ὁδηγιῶν. Δυστυχῶς, πέραν τῆς ἐλλείψεως ὀργανώσεως, μία ἀτυχῆς μοῖρα κατηύθυνεν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ὀλυμπίου ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Καραβιάς, βλέπων τὰς ὑπὸ τοῦ Καραφεῆζ ἀναφθείσας πυρὰς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ ὑπολαβὼν ταύτας ὡς τεκμήριον ἐτοιμαζομένης ὑποχωρήσεως, κατὰ τινὰς δὲ μεθυσθεῖς¹ καὶ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ ἐπιπολαιότητι τοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ γέρας μιᾶς εὐκόλου νομιζομένης νίκης, ἐκινήθη πρὸς τὸ παρακείμενον μοναστήριον Σερμπανέστι, ἀποσκοπῶν εἰς τὴν κατάληψιν πλησίον εὐρισκομένης γεφύρας, ἵνα ἀποκλείσῃ τὴν τουρκικὴν ὑποχώρησιν, διατάξας συνάμα τοὺς ἄνδρας τοῦ νὰ πυροβολήσουν τοὺς προπορευομένους τοῦ Καραφεῆζ 200 ντελῆδες, χωρὶς νὰ ἐνημερώσῃ περὶ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν τοῦ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῶν μονάδων, ἵνα λάβουν τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα.

Καὶ οἱ μὲν ντελῆδες ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν πυρῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Καραβιά, ἀλλ' ὁ Καραφεῆζ ἀντιληφθεὶς ὅτι οὐδεμία συνοχὴ δυνάμεων καὶ στρατιωτικὴ διάταξις μάχης ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον καὶ ὅτι τὸ κύριον ἐλληνικὸν στράτευμα εὐρίσκετο εἰσέτι μακρὰν εἰς τοὺς ἀμπελῶνας, ἐπετέθη δι' ὄλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἐξαναγκάσας ἐντὸς ὀλίγου τὸν Καραβιᾶν νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Τοῦρκοι εὐρέθησαν πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἀπέχοντος μόλις ἡμισυ βέρστιον ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Οἱ Ἱερολοχίται εἶχον σχηματίσει τετράγωνον² δυνάμεως 600 ἀνδρῶν ἐνισχυμένων μὲ 3 πυροβόλα, ἀντεμετώπισαν δὲ τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν μὲ σταθερότητα, τόλμην καὶ θάρρος ἀπαράμιλλον καὶ τελικῶς τόσον διὰ τῶν ὄπλων ὅσον καὶ δι' εὐστόχων βολῶν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπέτυχον ν' ἀποκρούσουν τὴν πρώτην ἐπίθεσιν. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως, ἀνασυνταχθέντες ἐντὸς ὀλίγου, ἐνήργησαν νέαν σφοδροτέραν ἐπίθεσιν. Ὁ Ἱερὸς Λόχος μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Καραβιά εὐρέθη μόνος, ἄνευ στηρίγματος, ἄνευ ἐφεδρειῶν. "Ὅλοι οἱ Ἱερολοχίται ἦσαν νέοι "Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐκ Ρουμανίας, Βεσσαραβίας καὶ Ρωσίας, τέκνα τῶν ἐκεῖ ἄλλοτε ἀνθουσῶν ἐλληνικῶν παροικιῶν. Ἐπολέμησαν ἅπαντες ἀνδρείως παρὰ τὴν ἑλλειψιν στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀντάξιοι τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατεῖχοντο, ἐφάνησαν ἄξιοι

¹ Φωτεινός, αὐτόθι σ. 118. Liprandi, αὐτόθι σ. 433 ἐς.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 435.

της πατρίδος και των ιδεωδών της ελευθερίας, δια τα όποια έμάχοντο, προκαλέσαντες τον θαυμασμόν τόσον των ευνοϊκώς πρὸς τήν επανάστασιν προδιατεθειμένων όσον και των αντιπάλων Τούρκων.¹ Παρά τήν γενναίαν αντίστασιν οί Τούρκοι, πολυάριθμοι και εμπειροπόλεμοι, διέσπασαν τό τετράγωνον και ήρχισεν άγων σώμα πρὸς σώμα με μεγάλας άπωλείας των Ίερολοχιτών.

Ό Όλύμπιος εύρίσκετο ήδη έν πορεία πρὸς τό Δραγκατσάνι επί κεφαλής των εμπειροπολέμων άνδρών του. Προεπορεύετο ό ίδιος με 60 ίππεις, όταν ήκουσε τον κρότον των πυροβόλων της διεξαγομένης μάχης και άμέσως άντελήφθη τήν κατάστασιν, τήν όποίαν ειχε δημιουργήσει ή ασύνετος πρᾶξις του Κ α ρ α β ι ᾱ. «Άνάθεμάτον, ειπε, μᾶς κατέστρεψεν ό Κ α ρ α β ι ᾱς»² και άμέσως εκάλπασε με τους 60 ίππεις του εις τό πεδιον της μάχης, εύρισκομένης εις τό τέρμα της, ένθα έπιτεθείς μετά μεγάλης όρμης επέφερε σύγχυσιν εις τους Τούρκους και έδωσε τον καιρόν εις τους έναπομείναντας Ίερολοχιτάς νά καταφύγουν εις τό δάσος και νά διασωθοϋν. Πόσοι εκ των Ίερολοχιτών διεσώθησαν, ειναί άγνωστον έλλείπει ασφαλών πηγών. Κατά τήν μάχην ταύτην έπесαν ήρωϊκώς μαχόμενοι εκ των άξιωματικῶν έθελοντών του Ίεροϋ Λόχου ό Δ η μ. Σ ο υ τ σ ο ς, ό Γάλλος B o r d i e r από τήν Τζένοβα και οί περισσότεροι των άξιωματικῶν μετά της μεγαλυτέρας δυνάμεως των ύπ' αυτούς νεαρών σπουδαστών. Μόνον 3 Ίερολοχιτάς ήχημαλώτισαν οί Τούρκοι ώς και τήν στρατιωτικην μουσικήν, τήν όποίαν ειχε δωρήσει ό Ρουμᾶνος Ν ί κ ο υ Ν τ ε λ έ σ κ ο υ Γ κ ο λ έ σ κ ο υ. Ό Γ ε ω ρ γ ά κ η ς Ό λ ύ μ π ι ο ς κατά τήν αϊφνιδιαστικην και σωτηριάν δια τους έναπομείναντας Ίερολοχιτάς επίθεσίν του άπώλεσεν 11 άνδρας και τον ίππον του, έτραυματίσθη δε και ό ίδιος³. «Πάν ό,τι ή άνδρεία, γράφει ξένος συγγραφεύς,⁴ πάν ό,τι ό ένθουσιασμός ήδύναντο νά προσφέρουν, έπετέλεσε κατά τήν ήμέραν εκείνην ό θρυλικός Γ ε ω ρ γ ά κ η ς Ό λ ύ μ π ι ο ς».

Αύτην τήν άτυχή εκβασιν έσχεν ή μάχη του Δραγκατσανίου.⁵ Τήν αύγήν της 6 Ίουνίου έπληροφορήθη ό Ά λ. Ύ ψ η λ ά ν τ η ς τ' άποτελέσματα της μάχης, τα όποια τον συνέτριψαν. Ό Μ α κ ε ν τ ό ν σ κ ι⁶, πού

¹ Μ ο σ χ ό π ο υ λ ο ς, αυτόθι σ. 221, όπου αϊ τουρκικαί κρίσεις. L i p r a n d i, αυτόθι σ. 435, όπου αϊ κρίσεις του συγγραφέως τούτου καταφερομένου κατά του κινήματος των Ίγεμονιών, του Ύ ψ η λ ά ν τ η και των συνεργατών του. Βλέπε και Φ ω τ ε ι ν ό ν, αυτόθι σ. 435 έξ.

² L i p r a n d i, αυτόθι σ. 435 έξ.

³ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 435 έξ.

⁴ Α. Β ρ ο f f e r i o, Σελίδες εκ της Ίελλην. Ίεπαναστάσεως σ. 104 έξ.

⁵ Βλέπε παρά Ν ι κ ο λ α ῖ δ η, άνωτ. σ. 286 έξ., ένθα ή εκθεσις του κόμητος V o n L i f s o n εξιστορούσα όρισμένα γεγονότα σχετικα με τήν μάχην ταύτην.

⁶ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 436 έξ.

εύρίσκετο εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως μὲ 16 ἄνδρας, εἰσηγήθη νὰ σπεύσουν μὲ τοὺς ἐναπομείναντας πολεμιστὰς πρὸς συνάντησιν τῶν ἠττηθέντων στρατευμάτων καὶ νὰ λάβουν τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλόμενα μέτρα. Μόλις ὅμως ἤρχισαν νὰ κατευθύνωνται ἐκεῖ, συνήντησαν τοὺς ὑποχωροῦντας καθ' ὁμάδας καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασαν καὶ οἱ ἀδελφοί του μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ. Ἀπελπισθεὶς ἐκ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, κατηυθύνθη πρὸς τὸ Ρίμνικ καὶ τελικῶς εἰς τὴν μονὴν Κόζια, ὅπου ἔφθασε τὴν 8ην ἡμέραν. Ἐκεῖ ἀφίχθη καὶ ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος μὲ τοὺς ἄνδρας του καί, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι καθίστατο προβληματικὴ ἡ ἀνασύνταξις τῶν δυνάμεων, συνεβούλευσε τὸν ἀρχηγὸν νὰ διέλθῃ τὰ πλησίον εὑρισκόμενα σύνορα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ ἴδιος ἐδήλωσε ὅτι θὰ μετέβαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὸ Σκουλένι καὶ θὰ προσεπάθει τελικῶς νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν. Ἀπεχωρίσθησαν δακρύνοντες διὰ τὸ ναυάγιον τόσων ἐλπίδων.¹

Ἀφίχθεις ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα τὴν 14 Ἰουνίου 1821² ἀπέστειλε τὸν Λασσάνην ὡς γερμανομαθῆ εἰς τὸ συνοριακὸν λοιμοκαθαρτήριον Ρότερτουμ, ἵνα ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Σβίτ τὴν ἄδειαν διελύσεως δι' Αὐστρίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Πιστεύσας ὁ ἀρχηγὸς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Σβίτ, παρέλαβε τὸν Λασσάνην καὶ τινὰς ἐπιτελεῖς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δημήτριος Παλαιογενίδης τὴν 15 Ἰουνίου 1821 εἰσῆρχετο εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ὅπου ἀντὶ φιλοξενίας καὶ διευκολύνσεως πρὸς διέλευσιν ἐνεκλείσθη εἰς σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν ὑπόγειον τοῦ φρουρίου Μούγκατς. Ἡ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τοῦ Μέττερνιχ, πολεμίου σφοδροῦ παντὸς ἐθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰς περὶ ἀντιθέτου διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, διότι ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῶν φυγάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ συμφωνηθέντα εἰς Λοῦμπλιν μεταξὺ Ρώσων καὶ Αὐστριακῶν, ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ διέλευσις, ἀλλ' ὄχι ἡ σύλληψις καὶ προφυλάκισις τοῦ Ὑψηλάντη, ἐθριάμβευσε. Ἡ Αὐστρία ἐφέρθη χαρακτηριστικῶς σκληρὰ πρὸς τὸν ἀτυχήσαντα ἀρχηγὸν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ὀλύμπιος, ἀποχωρισθεὶς τοῦ Ὑψηλάντη εἰς τὸ μοναστήριον Κόζια, ἐπανῆλθεν εἰς Κίμπουλουγκ πρὸς συνάντησιν τῆς συζύγου του καὶ τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του Ἀλεξάνδρου καὶ Μιλάνου. Ἀποχαιρετίσας μὲ πόνον τὴν οἰκογένειάν του, μὲ τὴν ὑγίαν κλονισμένην

¹ Γκούδας, ἀνωτ. Τ/Ε σ. 433. Κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ἡ οἰκογένεια τῶν Ὑψηλάντων, παρασυρθεῖσα εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν κατεστράφη, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Φαναριῶται ἀπώλεσαν ἀρίστην σταδιοδρομίαν. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 223. Lippandī, αὐτόθι σ. 438.

² Lippandī, αὐτόθι σ. 433.

καί με άνεπούλωτα τραύματα, μετέβη με τούς άνδρας του πρòς συνάντησιν του φίλου καί συμπατριώτου του Φαρμάκη, όστις με τò σώμα του εφύλαττε τήν στρατηγικήν διάβασιν τών Καρπαθίων παρά τò Κούρτεα ντε Άρτζες. Παρ' όλα τά άτυχήματα δέν ειχεν άπολέσει τò ήθικόν του. Η ζωή του εξαιρέτου αυτου πολεμιστου, όστις αν επέζη του άγώνος τής Μολδοβλαχίας θά εξειλίσσετο εις ένα εκ τών επιφανών ήγετων τής ελληνικής επαναστάσεως του 1821, ήτο πλήρης άγώνων καί μόχθων. Γνωρίζων καλώς τήν κατάστασιν τών Ηγεμονιών, αίτινες ειχον πλημμυρίσει από τουρκικά στρατεύματα τής λίαν ισχυράς τότε Όθωμανικής Αυτοκρατορίας, ειχε μεν αποβάλει πᾶσαν έλπίδα παρατάσεως ενός συστηματικού άγώνος, έπίστευεν όμως ότι μία προσωρινή εκεί παραμονή μερικών άτάκτων επαναστατικών σωμάτων θ' άπετέλει ένα διαρκή εκνευρισμόν τών Τούρκων με επακόλουθα τήν καθήλωσιν καί άπασχόλησιν έχθρικών δυνάμεων, αίτινες άλλως θά ήδύναντο νά δράσουν εις άλλας περιφερείας εναντίον τών επαναστατησάντων Έλλήνων.

Μαζύ με τόν Φαρμάκη, διέθετον δύναμιν 800 περίπου πολεμιστών κατά τò πλείστον εφίπων, οίτινες καί άπετέλουν τήν μόνην έναπομείνασαν συγκεκροτημένην δύναμιν του επαναστατικού στρατου τών Ηγεμονιών. Με τούς άνδρας αυτους καί με τήν προϋπόθεσιν ότι θά επετύγχανον οί δύο εκ Μακεδονίας άρχηγοί νά ενεργήσουν νέαν στρατολογία, απεφάσισαν νά επιτεθοϋν κατά τών τουρκικών φρουρών.¹ Εκκινήσαντες εκ τών ύψωμάτων τής Βράντζας κατήλθον καί επυρπόλησαν τήν πόλιν Νιάμζ² καί εν μέρει τήν πόλιν Φολτιτζένι καί εξεδίωξαν τās εκεί τουρκικάς φρουράς μέχρι του Πασκάν, όπου διένειμον επαναστατικάς προκηρύξεις, δια τών όποιών διεκήρυττον ότι θά εξακολουθήσουν πολεμοϋντες τούς Τούρκους καί ότι θά καταλάβουν καί τήν πόλιν Ρομάν. Εν τούτοις, παρά τās καταβληθείσας προσπαθείας, όχι μόνον νέα στρατολογία δέν επετεύχθη αλλά καί πολλοί πολεμισταί, αυτόχθονες καί άλλοι σλαβικής καταγωγής, θεωροϋντες ματαιάν πᾶσαν περαιτέρω αντίστασιν, ενεκα τών σκληρών αντιποίνων καί τής τρομοκρατίας τών Τούρκων κατά του εγχωρίου πληθυσμου, εγκατέλειψαν τόν άγώνα, απέμειναν δέ μόνον οί παλαιοί άφωσιωμένοι συμπολεμισταί τών δύο άρχηγών. Κατόπιν τής τοιαύτης εξελίξεως τών πραγμάτων, βλέπων ό Όλύμπιος ότι πᾶσα έλπίς ώργανωμένης αντίστάσεως εξέλιπεν, μη δυνάμενος δέ νά καταφύγη καί ό ίδιος εις τήν Αύστριαν, όπου ενεκα τών παλαιότερων του αναμίξεων εις τά επαναστατικά κινήματα τών Σέρβων ίδίως ήτο τελείως ανεπιθύμητος,³ απεφάσισε μαζύ με τόν Φαρμάκη νά κα-

¹ Φιλίμων Τ/Β σ. 200. Ό Φωτεινός, άνωτ. σ. 126, αναβιβάζει τήν δύναμιν εις 450 άνδρας.

² Επιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957, σ. 218 έξ., ενθα ή εκθεσις του Wolf.

³ L i p r a n d i αυτόθι, σ. 439 έξ.

ταφύγουν εις τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐνωθοῦν μετὰς δυνάμεις τοῦ πρίγκηπος Καντακουζηνού (αἵτινες ὁμοῦς εἶχον διαλυθῆ εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Σκουλένι καὶ τοῦτο ἠγνόμενός ἐστὶν ὁ Ὀλύμπιος), ἐὰν δὲ τοῦτο τελικῶς δὲν κατορθοῦτο, διερχόμενοι τὸ λοιμοκαθαρτήριον τοῦ Προύθου, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων κατεχομένην Βεσσαραβίαν.

Ἄφ' οὗ κατέστρεψαν τὰ 3 πυροβόλα, ἄχρηστα διὰ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, κατηθύνθησαν εἰς τὴν Σινάια, ὅπου ὁ Ὀλύμπιος ἐπληροφόρηθη ὅτι τοὺς ἀναζητεῖ ὁ σιλιχτάρης τοῦ κεχαγιάμπε ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν καταδίωξιν καὶ διάλυσιν τῶν ἐναπομεινάντων ἐπαναστατῶν. Μετὸν Τούρκον σιλιχτάρην συνέπραττε καὶ ὁ προδότης χιλιάρχος Σάββας. Ὁ Ὀλύμπιος ἐπέτυχεν νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὸν Σάββαν, ὅστις πράγματι, μνήμων παλαιᾶς φιλίας καὶ συνεργασίας μετὰ τοὺς δύο ἀρχηγούς, διηκόλυεν τοὺς Ἕλληνας πολεμιστὰς νὰ κατευθυνθοῦν εἰς Μολδαβίαν, παραπλανήσας τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ νὰ περιθάλλῃ καὶ ν' ἀποκρύψῃ 20 βαρέως τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς Ἕλληνας ἐπαναστάτας.

Τοιοιτοτρόπως ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης, παρακάμψαντες τὸ Κίμπουλουγκ καὶ προχωρήσαντες μέσῳ ὁρέων καὶ δασωδῶν ἐκτάσεων πλησίον τῶν αὐστριακῶν συνόρων ἐπέτυχον νὰ εἰσέλθουν εἰς Μολδαβίαν, ἀφ' οὗ συνεκρούσθησαν νικηφόρως πρὸς τουρκικὸν καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα ἐκ 200 Τούρκων πλησίον τῆς Ντόρνα καὶ ἠνώθησαν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μολδαβίας μετὰ μικρὰν δυνάμιν πολεμιστῶν ὑπὸ τοὺς ὄπλαρχηγούς Δημήτριον καὶ Γιάνη Σίμπα, ἀνελθούσης οὕτω τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν ἐναπολειφθέντων ἐπαναστατῶν εἰς 900 ἄνδρας.

Μόλις εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Μολδαβίας, ὁ Ὀλύμπιος τραυματισμένος ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Δραγκατσανίου, μετὰ ἀνεπούλωτα εἰσέτι τὰ τραύματα, ὑποστάς δὲ καὶ τόσας ἄλλας κακουχίας καὶ ἀπαγοητεύσεις ἠσθένησε βαρέως καὶ παρέμεινε ἐπὶ ἓνα μῆνα κατάκοιτος. Εἰς τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας εὐρισκόμενος ἐπληροφόρηθη καὶ τὴν λυπηρὰν εἶδησιν τῆς καταστροφῆς τῶν δυνάμεων τοῦ Καντακουζηνού εἰς τὸ Σκουλένι. Ἡ εἶδησις αὕτη ἐπέδρασε δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ὀλυμπίου. Οἱ σλαβικῆς καταγωγῆς καπετανεοὶ, οἱ μετ' αὐτοῦ συμπράττοντες Στόϊκο καὶ Κίρτζαλη Γκεόργε μετὰ 300 ἀνδρῶν ἀπεχώρησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος. Τοῦτο ἔσχεν δυσμενῆ ἐπίδρασιν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις ὡς παλαιὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Βεσσαραβίας Καντακάζην ἐπιστολήν, μετὰ τὴν παράκλησιν, ὅπως διευκολυνθῆ ἢ μετὰβασίς του ἐκεῖ. Ἐσκέπετο νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα κατόπιν τόσων ἀτυχημάτων καὶ ν' ἀποσυρθῆ εἰς Βεσσαραβίαν, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Εις τὰ όρεινά τής Μολδαβίας, παρά τήν μονήν Σλάτινα, άφίχθη και ό Σέρβος όπλαρχηγός Μ π λ ά ν τ ε ν¹ με 16 ύπολειφθέντας Σέρβους πολεμιστάς, όστις, διασωθείς κατά τήν μάχην του Σκουλενίου, περιεπλανάτο εις τὰ όρη μέχρι τής συναντήσεώς του με τὸ σῶμα του Ό λ υ μ π ί ο υ - Φ α ρ μ ά κ η.

Κατά τὸ διαρρευσαν διάστημα ό πασῶς τής Βραϊλας,² παρακολουθών τὰ γεγονότα, άπέστειλεν ενίσχυσιν εις τὸ άπόσπασμα του προμνησθέντος σιλιχτάρη, με τὸν όποιον συνέπραττεν ό αυστριακός πράκτωρ W o l f, αποτελουμένην από 600 άνδρας, οίτινες όδεύοντες πρὸς τὸ Φολτιτζέκι και τὰς δασώδεις περιοχάς του Κουρνουλουτζι πρὸς ανακάλυψιν του Ό λ υ μ π ί ο υ ως και άλλων διασκορπισμένων επαναστατών, ούχι μόνον ούδεν επέτυχον, αλλά συνεπλάκησαν και με τὰ αυστριακά συνοριακά φυλάκια και ύπεχώρησαν.

Τήν επομένην τής συμπλοκής αυτης αναγνωριστική δύναμις του Ό λ υ μ π ί ο υ συνηγήθη με άπόσπασμα των δυνάμεων του Σιλιχτάρ άγᾶ παρά τήν μονήν Σλάτινα και έτρεψε τουτο εις φυγήν,³ ενῶ ό Μ π λ ά ν τ ε ν με τούς ευαρίθμους Σέρβους, ενισχυμένος με άνδρας του Ό λ υ μ π ί ο υ, έτρεπεν εις φυγήν παρά τὸ Φολτιτσέκι 200 Τούρκους, αλλά και έτερος όπλαρχηγός του Φ α ρ μ ά κ η, ό Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ζ, εξηνάγκαζεν εις ύποχώρησιν παρά τὸ Τίργκου Νεάμτς και άλλο τουρκικόν άπόσπασμα.

Εις τήν μονήν Σλάτινα ό Ό λ υ μ π ι ο ς με τούς συνεργάτας του παρέμειναν επι 5 ήμέρας σκεπτόμενοι περι του πρακτέου. Και ειχον μεν τρέψει εις φυγήν τὰ τουρκικά καταδιωκτικά άποσπάσματα, αλλά αι κύριαι δυνάμεις του Σ ε λ ή χ πασᾶ, όστις ειχεν αναλάβει τήν εκκαθάρισιν τής Μολδαβίας από τὰ ύπολείμματα των επαναστατών, δέν ειχον εισέτι εμπλακῆ εις τὸν άγῶνα. Κατά τήν γενομένην εκει σύσκεψιν ό βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν έπρότεινε νά όχυρωθοῦν εις Κρούτσεα, όχυράν τοποθεσίαν, τήν όποιαν οί Τουρκοι δέν ήτο ευκόλον νά προσβάλουν, τελικῶς όμως ύπερίσχυσεν ή γνώμη του Ό λ υ μ π ί ο υ, όπως, μετασταθμεύοντες εκ τής μονής τής Σλάτινας, όχυρωθοῦν εις τήν μονήν του Σέκου, έως ότου κατορθώσουν και διαφύγουν εις τήν Βεσσαραβίαν, διότι όλόκληρος ή περίξ περιοχή των όρεινων τούτων τμημάτων τής Μολδαβίας εύρίσκετο υπό τὸν έλεγχον των δυνάμεων του Σ ε λ ή χ πασᾶ. Μόλις ανεχώρησαν από τήν Σλάτιναν, κατέφθασαν εκει δυνάμεις ανιχνευτικαι των Τούρκων. Ό Φ α ρ μ ά κ η ς, ό Μ π λ ά ν τ ε ν

¹ Ό γενναίος Σέρβος βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν, συνεργάτης των Έλλήνων εις τὸ κίνημα των Ηγεμονιών, διέφυγεν άργότερον εις Αυστρίαν. Έκειθεν εισελθών εις τήν πατρίδα του Σερβίαν έδολοφονήθη κατ' εντολήν του Μ i λ ο ς Ό β ρ έ ν ο β ι τ ς. L i p r a n d i, αυτόθι σ. 447.

² Λ ά ι ο ς, Έπιθ. Τέχνης κ.λ.π. σ. 218 έξ.

³ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 441 έξ.

και ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ ἐπρότειναν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Τούρκων ἀνιχνευτῶν, ἀλλ' ὁ Ὀ λ Ὑ μ π ι ο ς δὲν συγκατετέθη καὶ τελικῶς διηυθύνθησαν ἅπαντες εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου, ὅπου εὔρον ἄρκετὰ ἐφόδια πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου καθὼς καὶ οἶνον.

Ἡ ρουμανικὴ μονὴ τοῦ Σέκου εὐρίσκεται ἐπὶ τοποθεσίας ὄχυρᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπεράσπισίν της ὡς καὶ τῆς γύρω δεσποζούσης περιοχῆς ἀπητοῦντο σημαντικαὶ δυνάμεις καὶ πυροβολικόν, τὸ ὁποῖον οἱ ἐπαναστάται δὲν διέθετον. Ἄν οἱ Τούρκοι, ὅπως καὶ συνέβη μετὰ τινὰς ἡμέρας, κατάρθωνον ν' ἀποκλείσουν τὴν μόνην διέξοδον, ἄγουσαν διὰ στενῆς καὶ ἀποκρήμνου φάραγγος, οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάται ἦσαν καταδικασμένοι εἰς καταστροφὴν.¹ Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου παραμείναντες ἐπὶ 5/μερον ἀνῆγειρον ὄχυράματα καὶ ἐμελέτησαν τὸ σχέδιον ἀμύνης. Τὸ μόνον, ποῦ δὲν προέβλεψαν, ἦτο ἡ περιπτώσις ἐγκαταλείψεως τῆς μονῆς, ὅταν θὰ εὐρίσκοντο πρὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων τοῦ Σ ἔ λ η χ πασᾶ καὶ ὁ τρόπος διαφυγῆς, καὶ αὐτὸ τὸ λάθος ὑπῆρξεν μοιραῖον.

Κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐπληροφορήθησαν ὅτι οἱ Τούρκοι ἐξεληθόντες μὲ σημαντικὰς δυνάμεις ἀπὸ τὸ Ἰάσιον εἶχον φθάσει εἰς τὴν πολίχνην Τίργκου Νεάμτς, εὐρισκομένην εἰς ἀπόστασιν 6 ὥρων ἀπὸ τὴν μονὴν τοῦ Σέκου, καὶ ὅτι εἶχον ἐξαποστείλει 300 ντελῆδες πρὸς τὴν μονὴν διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν δυνάμεων καὶ ἀναγνώρισιν τῶν θέσεων τῶν ἐπαναστατῶν, μὲ τὴν ἐντολὴν ν' ἀποφύγουν, ὅπως ἐμπλακοῦν εἰς μάχην. Φαίνεται ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἐγνώριζον, κατόπιν μάλιστα τῆς ἥττης τῶν ἀποσταλέντων ἀποσπασμάτων διώξεως, τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν, ποῦ εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας. Οἱ ἀποσταλέντες ντελῆδες² ἐνέπεσαν εἰς ἐνέδραν ἀποσπάσματος τῶν ἐπαναστατῶν ὑπὸ τὸν ἐμπειροπόλεμον ὄπλαρχηγὸν Γ ε ὡ ρ γ ι ο ν Κ ο λ α ο ὺ ζ, κυκλωθέντες δὲ καὶ πανταχόθεν βαλλόμενοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν πρὸς τὸ Νεάμτς, σχόντες σημαντικὰς ἀπωλείας. Ἀπὸ τοῦς συλληφθέντας 3 αἰχμαλώτους ἐπληρο-

¹ Ὑπεστηρίχθη παρά τινων ἱστοριογράφων ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρομάνο παρεκάλεσε τὸν θεοσεβῆ Ὀλύμπιον νὰ προστατεύσῃ τοὺς θησαυροὺς τῆς μονῆς ἀπὸ τὴν τουρκικὴν λεηλασίαν, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἐπαγίδευσεν τὸν Ὀλύμπιον δι' ἀπατηλῶν ἐνεργειῶν, ὥστε καταστρεφομένων τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ἐπαναστατῶν ν' ἀπαλλαγῇ ὁ τόπος ἀπὸ τὴν ἀσκουμένην ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τρομοκρατίαν καὶ λεηλασίαν τοῦ πληθυσμοῦ. Νομίζω ὅμως ὅτι αἱ τοιαῦται ὑποθέσεις, ἀναπόδεικτοι ἀπολύτως, ἀποτελοῦν δημιουργήματα ἀστήρικτα τῶν μεταγενεστέρων ἱστοριογράφων. Κατὰ τὴν γνώμην μας ἐπρόκειτο περὶ λάθους στρατηγικῆς τακτικῆς κατὰ τὴν ἄμυναν τῶν ὑποχωρούντων καὶ ἄμυνομένων ἐπαναστατικῶν τμημάτων συντελοῦσης καὶ τῆς ἀργοπορίας τοῦ ἐπὶ μῆνα ἀσθενήσαντος Ὀλυμπίου, ἥτις ἠμπόδισε τὴν διαφυγὴν εἰς Βεσσαραβίαν, πρὶν αἱ τουρκικαὶ καταδιωκτικαὶ δυνάμεις κατορθώσουν ν' ἀνακαλύψουν καὶ νὰ καταδιώξουν τοὺς ἐπαναστάτας, πλημμυρίσαντες ἐν συνεχείᾳ τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τῆς Μολδαβίας μὲ ἀποσπάσματα ἰσχυρά.

² L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 445 ἔξ.

φορήθησαν οί άμυνόμενοι ότι 6.000 Τούρκοι εβάδιζον έναντίον των.

Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς κατόπιν αυτών των πληροφοριών, βλέπων την κατάσταση λ iαν δυσμενή, επρότεινε, όλίγον άργά όμως, νά εγκαταλείψουν την μονήν, άλλ' οί άλλοι όπλαρχηγοί ύπεστήριξαν ότι ήτο αδύνατον νά διαφύγουν διά Μολδαβίας προς την Βεσσαραβίαν, διότι όλόκληρος ή περιοχή ήδη εύρίσκετο υπό τον έλεγχον των Τούρκων και μόνον προς την Αύστριαν υπήρχε τρόπος διαφυγής, άλλ' ό Ό λ ύ μ π ι ο ς επ' ούδενι λόγω έδέχετο νά παραδοθή εις τους Αύστριακούς ως άνεπιθύμητος. Τότε άντελήφθη τό λάθος, πού διέπραξε, νά έγκλεισθή εις την μονήν Σέκου και δακρύων ειπε «*Προτιμώ νά πεθάνω έδώ με τό όπλο στό χέρι παρά νά πάω εις την Αύστρία*». Ό πιστός του συμπολεμιστής Φ α ρ μ ά κ η ς και έν συνεχεία και οί άλλοι όπλαρχηγοί έκηρύχθησαν άλληλέγγυοι και όλοι μαζί άπεφάσισαν νά υπερασπισθοϋν την μονήν «*μέχρι τελευταίας ρανίδος τοϋ αίματος*», όπως διηγείται ό Ρώσος άξιωματούχος I v a n P e t r o v i c h L i p r a n d i, εύρισκόμενος τότε εις την Βεσσαραβίαν και επικοινωνήσας κατά τινα χρόνον με τους έλαχίστους διαφυγόντας εκείθεν.

Ό Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ζ, παρακολουθών από δεσπόζοντος ύψώματος την κίνησην των τουρκικών στρατευμάτων, είδοποίησεν τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν ότι νέαι τουρκικαί δυνάμεις κατηυθύνοντο προς την μονήν.¹ Επρόκειτο περί 600 άνδρων υπό την ήγεσίαν του Τούρκου χιλιάρχου (μπίμπαση) Μ π ο σ ν ά κ Μ ε χ μ έ τ.² Έξεληθόντες τής μονής οί περισσότεροι των όπλαρχηγών υπό την ήγεσίαν του Φ α ρ μ ά κ η και καταλαβόντες επικαιρους θέσεις άπεχούσας ήμίσειαν ώραν από τής μονής ύπεδέχθησαν τους Τούρκους με εύστοχα και σφοδρά πυρά. Η μάχη έξηκολούθησεν επί 2 ώρας, τελικώς όμως εις ένίσχυσιν τής τουρκικής έμπροσθοφυλακής κατέφθασαν και οί Γενίτσαροι και διά νέας εφόδου, την όποιαν παρηκολούθει εκ του σύνεγγυς και ό πράκτωρ τής Αύστρίας W o l f, ήνάγκασαν τους Έλληνας νά άρτίσουν συμπτυσσόμενοι αλλά και μαχόμενοι σώμα προς σώμα, χωρίς νά κατορθώνουν οί Τούρκοι νά εισέλθουν εις την μονήν, από τάς επάλξεις τής όποιας άλλοι όπλαρχηγοί υπό τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν έβαλλον εύστόχως. Τελικώς ό Φ α ρ μ ά κ η ς κατώρθωσε κανονικώς ύποχωρών νά καταλάβη παρακείμενον δασώδη λόφον, ένθα δέσας τους ίππους ήρχισε καταγιστικόν πύρ, άναγκάσας τους Τούρκους εις ύποχώρησιν. Επελθούσης τής νυκτός ό Μ π λ ά ν τ ε ν, ό Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ζ και άλλοι πολεμισταί διεσκορπίσθησαν εις τά πέριξ, καταφυγόντες εις τά πλησίον αύστριακά σύνορα, άλλ' ό Φ α ρ μ ά κ η ς κατώρθωσε νά εισέλθη εις την μονήν ένωθείς με τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν.³

¹ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 442 εἰς.

² Λ ά ἴ ο ς, αὐτόθι σ. 219.

³ Είναι περίεργον πώς εις την έκθεσίν του ό W o l f οϋδέν άναγράφει περί του Ό-

Ἡ έναπομένουσα ἤδη δύναμις τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἀνήρχετο εἰς 352 ἄνδρας μετὰ τῶν ἀρχηγῶν. Κατὰ γενομένην σύσκεψιν ὁ Φαρμάκης, σκληρὸς καὶ πεπειραμένος πολεμιστής, ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπισθῆ τὴν κυρίως μονήν, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 7 παλαιούς καὶ πιστοὺς συντρόφους του κατέλαβεν ὑπερκείμενον τῶν τοίχων τῆς μονῆς πυργίσκον, ὁ ὁποῖος παρείχε τὴν δυνατότητα ἐπικαίρου ἀμύνης καὶ εὐστόχων πυροβολισμῶν. Ἐκεῖ συνεκέντρωσε ἀνάλογα πυρομαχικὰ καὶ βαρέλια πυρίτιδος καὶ ἀνέμενε τὴν νέαν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Τὴν ἐπομένην οἱ Τούρκοι περιεκύκλωσαν τὴν μονήν, τοποθετήσαντες δὲ ἐν πυροβόλον ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ μάχη ἐγενικεύθη. Οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον τοποθετήσει τοὺς ἄνδρας τῶν εἰς καταλλήλους καὶ ἐπικαίρους θέσεις καὶ ἤνοιξαν καταστρεπτικὸν πῦρ κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς μάχης, ἐξ αἰτίας τῶν βυσμάτων τοῦ πυροβόλου, ἀνεφλέγησαν ξηρὰ χόρτα καὶ καλάμια εὐρισκόμενα εἰς τὴν βάσιν τοῦ πυργίσκου ἔνθα ἤμυνητο γενναίως ὁ Ὀλύμπιος.¹ Ἀρχικῶς, οὐδεὶς ἔδωσε σημασίαν εἰς τὴν πυράν, διότι ἅπαντες ἠσυχολοῦντο πυρετωδῶς μὲ τὴν ἐν ἐξελίξει εὐρισκομένην μάχην. Συντόμως ὅμως τὸ πῦρ ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις καὶ ἡ κατάσβεσις του καθίστατο προβληματική. Τοῦτο, ταχέως ἐπεκτεινόμενον, μετεδόθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ πυργίσκου, ἔνθα ἐμάχετο ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος μὲ τοὺς 7 συντρόφους του, ἡ κλίμαξ τοῦ πυργίσκου κατέρρευσε φλεγόμενη καὶ ἡ πυρκαϊὰ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν στέγην περιβαλοῦσα ἐντὸς ὀλίγου ὀλόκληρον τὸν πυργίσκον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ Τούρκοι ἤσκουν μεγάλην πίεσιν ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου ὀλοκλήρου, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἀπεγνωσμένως διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Γεωργάκης μέσα εἰς τὸν πυρετὸν τῆς μάχης ἀντελήφθη τὴν τραγικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέστη. Ἐὰν ἐτόλμα νὰ πηδήσῃ ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἢ τῶν παραθύρων τοῦ πυργίσκου, θὰ ἐφονεύετο μετὰ τῶν συντρόφων του ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν πλησιέστατα ἐπιτιθεμένων Τούρκων, χωρὶς νὰ προκύψῃ ὄφελος ὑπὲρ τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος. Ἐὰν ἔμενεν εἰς τὸν πυργίσκον θὰ ἐκαίετο, ἀλλὰ καὶ τυχὸν διαφεύγων θὰ συναμβάνετο προφανῶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πολεμιστής αὐτὸς ἐπροτίμησε τὸν τραγικώτερον ἀλλ' ἠρωϊκότερον θάνατον. Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ φλόγες περιέζωσαν πανταχόθεν τὸν πυργίσκον² καὶ οἱ σύντροφοὶ του ἐπολέμουν λυσσωδῶς κατὰ τῶν ἀγρίως ἐπιτιθεμένων Τούρκων, ἔθεσε

λύμπιου. Ἴσως διότι τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως καὶ ἄλλων Τουρκικῶν δυνάμεων, ὅτε ἐγενικεύθησαν αἱ μάχαι, ὁ Ὀλύμπιος, ὡς γράφω περαιτέρω, εὗρεν ἔνδοξον ἀλλὰ τραγικὸν θάνατον.

¹ L i r g a n d i, αὐτόθι σ. 442 ἐξ.

² Ὁ L i r g a n d i, αὐτόθι σ. 442 ἐξ. προσθέτει ὅτι «ἐλάχιστοι ἤκουσαν τὰς φωνὰς τοῦ Ὀλύμπιου ἐκ τοῦ φλεγομένου πύργου».

πῦρ εις τὰ βαρέλια τῆς πυρίτιδος καί ἀνατιναχθεῖς εις τὸν ἀέρα μετὰ τῶν συντρόφων του παρεδόθη εις τὴν ἀθανασίαν τῆς ἱστορίας, ὅπως ἤρμοξε εις γενναίους ήγήτορας. "Όταν τὴν ἐσπέραν ἔληξεν ἡ μάχη, εις τὰ ἐρείπια τοῦ πυργίσκου εὑρέθησαν 8 πτώματα. Τοῦ Ὀλύμπιου εἶχε καὶ τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς τὸ ἀριστερὸν τοῦ θώρακος καὶ ὁ εἰς ποῦς.¹

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ γενναίου τούτου τέκνου τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν επανάστασιν τοῦ 1821 εις τὰ πριγκηπάτα τοῦ Δουνάβεως. Αἱ μεγάλοι του ὑπηρεσίαι πρὸς τὴν πατρίδα, ἡ συμμετοχή του εις τὰς ἀπελευθερωτικὰς επαναστάσεις τῶν Σέρβων καὶ ἐν τέλει ὁ τραγικὸς ἀλλ' ἡρωϊκὸς του θάνατος ἐδίδαξαν εις τοὺς μεταγενεστέρους ὅτι μόνον μὲ τοιαύτας θυσίας κατακτᾶται ἡ ἐλευθερία. "Όλοι οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸν Ὀλύμπιου² ἐπήνεσαν τὸν ἀνδρεῖον αὐτὸν πολεμιστὴν, τοῦ ὁποίου ὀλόκληρος ἡ ζωὴ ἐστάθη ὑπόδειγμα φιλοπατρίας, πίστεως καὶ ἐθελοθυσίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀλύμπιου τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐναπομεινάντων Ἑλλήνων επαναστατῶν ἀνέλαβεν ὁ Φαρμάκης διατάξας σκληρὰν ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων³. Οἱ Τούρκοι, ἐνισχυθέντες διὰ νέων δυνάμεων ἐκ 1500 ἀνδρῶν, ἤρξαντο νέας ἐπιθέσεις κατὰ μέτωπον, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐπέτυχον νὰ καταστρέψουν τὴν πύλην τῆς μονῆς. Ὁ Φαρμάκης ἐν τούτοις κατάρθωσε μὲ τοὺς ἄνδρας του νὰ κλείσῃ τὴν πύλην χρησιμοποιήσας τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων ἵππων. Τοιουτοτρόπως τετραήμερος ἀγὼν τῶν Τούρκων δὲν ἐπέφερον ἀποτελέσματα.

¹ Αὐτόθι σ. 443 ἐξ.

² Διὰ τὸν Ὀλύμπιον ἔγραψαν οἱ Σέρβοι I. Djordjevic εις Mostarska Mala Biblioteka 1903, ὁ Costa Milutinovic ἐν Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας T/XV/1961, ὁ Ρουμᾶνος N. Jorga εις Anale Academici XXVI, ὁ Ἀν. Γούδας εις Παραλλήλους βίους T/E, ὁ I. Φιλήμων, Δοκ. Ἰστ. T/B, ὁ Σπύρος Μελλάς, Ἡμερ. Δυτ. Μακεδονίας 1934, ὁ Μιχ. Λάσκαρης, Ἑλληνες καὶ Σέρβοι εις τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας 1936, ὁ I. Βασδραβέλλης, οἱ Μακεδόνες εις τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀνεξαρτησίας, 1950 καὶ ὁ Ivan Petrovic Liprandi εις Istoria, Rominei T/S/1962. Ἡ σύζυγος τοῦ Ὀλύμπιου Στάνα, θυγάτηρ τοῦ Σέρβου Rodon και χήρα τοῦ Σέρβου βεοβόδα καὶ ἐθνικοῦ ἀγωνιστοῦ Βέλκο Πετροβιτς, εἶχε δωρήσει ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος 5.000 χρυσὰ φλωρία. Εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπιου μετὰ τοῦ Ἑλληνοῦ ἐμπόρου Χατζηγιαννοῦ σὴν εις Βεσσαραβίαν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου. Ὁ Liprandi ἰσχυρίζεται ὅτι εις Βεσσαραβίαν εὑρισκομένη εἶχε νυμφευθῆ κάποιον Στέργιον. Τοῦτο ὅμως ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης πηγῆς ἐπιβεβαιοῦται. Ἀντιθέτως ἔχομεν σαφεῖς πληροφορίες ὅτι μὲ τὸν Ὀλύμπιον εἶχεν ἀποκτήσει 3 τέκνα, τὸν Ἀλέξανδρον, Μιλᾶνον καὶ Εὐφροσύνην. Τὰ δύο ἄρρενα, ἀφιχθέντα ἀργότερον μετὰ τῆς μητρὸς τῶν εις τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθησαν ἐπιβασιλέως Ὁθωνος ἀνθυπολοχαγοὶ τῆς τιμῆς ἄνευ μισθοῦ. Ἡ Στάνα ἀπέθανε εις Ἀθήνας τὸ ἔτος 1849, ἡ δὲ οἰκογένεια ὑπέφερον ἀπὸ παντοειδεῖς στερήσεις. Ἐφημερίς «Χρόνος» 28 Μαρτίου 1845. Βλέπε καὶ Μιχ. Λάσκαρη, Ἑλληνες καὶ Σέρβοι ἀνωτ. σ. 37 ἐξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 443. Λάϊος, αὐτόθι σ. 220.

Τὴν δωδεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τῆς μονῆς οἱ ἄνδρες τοῦ Φ α ρ μ ά κ η διευθυνόμενοι ἀπὸ ψύχραιμον καὶ ἔμπειρον πολεμιστὴν, διαρκῶς μαχόμενοι καὶ ἀποκρούοντες ἄλλεπαλλήλους τουρκικὰς ἐπιθέσεις 3.000 καὶ πλέον Τούρκων ἐνισχυμένων διὰ πυροβολικοῦ ἀλλὰ καὶ ὑφιστάμενοι ἀπωλείας, ἦσαν ἀπολύτως κύριοι τῆς μονῆς καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν παρέμεινεν ἄκαμπτον.

Τὴν 13ην ἡμέραν καὶ περὶ ὥραν 8ην πρωϊνὴν ἡ μάχη ἐπανελήφθη μὲ σφοδρότητα. Εἰς Τοῦρκος ἀξιωματικὸς σημαιοφόρος ἐπὶ κεφαλῆς 100 γενιτσάρων ἐπετέθη κατὰ τῆς πύλης τῆς μονῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος δὲν εἶχε φραχθῆ ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν ἵππων. Τοὺς ἐπιτεθέντας ὑπεδέχθησαν οἱ ἀμυνόμενοι μὲ τόσον δραστικὸν καὶ εὐστοχον πῦρ, ὥστε τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντας πρὸ τῆς πύλης 72 γενιτσάρους νεκρούς, μόλις διασωθέντος τοῦ ἀξιωματικοῦ σημαιοφόρου. Κατόπιν τοῦ δυσμενοῦς τούτου ἀποτελέσματος καὶ τῆς ἐφόδου ταύτης οἱ Τοῦρκοι ἀπέστειλαν τὸν ἀκολουθοῦντα τὰ στρατεύματά των Αὐστριακὸν πράκτορα W o l f, ἵνα ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς πολιορκουμένους. Ἐφ' οὗ κατέπαυσαν τὰ πυρὰ ἐκατέρωθεν, ἐξῆλθε τῆς μονῆς ὁ Φ α ρ μ ά κ η ς καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν W o l f νὰ ἐπιτραπῆ ἡ ἀναχώρησις τοῦ σώματός του ἀπὸ τὴν μονὴν, ἄλλως ἦτο ἠναγκασμένος νὰ φονεύσῃ (νὰ στρώσῃ κάτω, διαλαμβάνει ἢ ἐκθεςίς) ἀκόμη περισσοτέρους Τούρκους. Ὡς τελευταῖον αἰτημὰ του ὁ Φ α ρ μ ά κ η ς προέβαλε ν' ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι νὰ τραποῦν πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα, ὅπου θὰ κατέθεταν τὰ ὄπλα καὶ θὰ ἐζήτησαν καταφύγιον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις ταύτας.¹

Οἱ Τοῦρκοι ἐπέισθησαν δι' ἄλλην μίαν φοράν, γράφει ὁ W o l f, ὅτι «εἶχαν μπροστὰ τοὺς ἄνδρας πραγματικοῦς» καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συγκαλέσουν συμβούλιον τῶν ἡγητόρων παρισταμένου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος. Ἐκεῖ ἐλέχθησαν καὶ συνεζητήθησαν «πολλὰ τὰ ἀνόητα καὶ τίποτα τὸ μωλωμένο», συνεχίζει ὁ W o l f εἰς τὴν ἐκθεςίν του, ἀλλὰ ἡ λήψις ὀριστικῆς ἀποφάσεως ἀνεβλήθη, διότι ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι τὴν ἐπομένην θ' ἀφικνεῖτο ὁ Σ ε λ ῆ χ πασᾶς μὲ 4.000 ἄνδρες καὶ 4 πυροβόλα.² Πράγματι τὴν ἐπομένην ἀφίχθη ὁ Σ ε λ ῆ χ πασᾶς καὶ τοιοῦτοτρόπως 7.000 Τοῦρκοι μὲ ἰσχυρὸν πυροβολικὸν εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι τοῦ Φ α ρ μ ά κ η μὴ διαθέτοντος πλέον δυνάμιν μεγαλυτέραν τῶν 235 πολεμιστῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ τραυματῆται, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἔφερε πλεῖστα τραύματα εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἱππεύσῃ μόνος του. Φαινόμενον ἠρώων

¹ Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ., ὅπου ἡ ἐκθεςίς W o l f.

² Ὁ W o l f, αὐτόθι σ. 220, γράφει περὶ 2 πυροβόλων, ἐνῶ ὁ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 443, περὶ 4.

από τὰ σπάνια εις τήν ιστορίαν του άγώνος τής Έλληνικής ανεξαρτησίας. Τήν επομένην τής αφίξεως του Τούρκου στρατηγού με τās νέας δυνάμεις ήρξατο γενική επίθεσις όλων των δυνάμεων, συνοδευομένη υπό σφοδρού βομβαρδισμού. Οί Τούρκοι από όλας τās πλευράς επιτιθέμενοι έπλησίασαν προς τήν πύλην, ένθαρρυνθέντες εκ του ότι οί πολιορκούμενοι είχαν παύσει πυροβολούντες. Έπρόκειτο όμως περι στρατηγήματος του Φαρμάκη, διότι μόλις έφθασαν προ τής πύλης, τους υπεδέχθη αίφνιδιαστικόν πυρ, αί δε άπόλεια υπήρξαν σοβαραί. Ο Φαρμάκης, έπωφεληθείς τής επικρατησάσης αναταραχής, έτέθη επί κεφαλής 160 πολεμιστών του και έξελθών τής μονής ενήργησεν αίφνιδιαστικήν έφοδον με αποτέλεσμα να προξενήση μεγάλην φθοράν εις τους Τούρκους και να αφαιρέση και μίαν σημαίαν.

Παρ' όλα τὰ άνδραγαθήματα ταυτα των έγκλείστων υπό τήν λαμπράν ήγεσίαν του Φαρμάκη, τὰ πράγματα είχαν χειροτερεύσει διά τους Έλληνας πολεμιστάς. Τά τρόφιμα είχαν εξαντληθή και τὸ μόνον, που είχε απομείνει, ήσαν ο οίνος και αί σάρκες από τὰ πτώματα των ίπων, από τās όποιās ήρχισαν να τρώγουν οί υπερασπισται τής μονής. Υπάρχει δε και μία πληροφορία ότι ο Ρουμάνος ήγούμενος τής μονής του Σέκου έπρόδωσε τὸ ύδραγωγείον εις τους Τούρκους και «ή δίψα έστενοχώρησε φοβερὰ τους πολιορκουμένους»¹. Οί Τούρκοι ενήργησαν και άλλην έφοδον τήν ιδίαν ήμέραν, άλλ' άπόλεσαν 400 άνδρας και 2 σημαίας, άπελπισθέντες δε ότι θα κατελάμβανον τήν μονήν έξ εφόδου ήρχισαν να κατασκευάζουν κλίμακας διά να ανέλθουν διά των μερών του περιτειχίσματος, που είχε καταστραφή εκ του βομβαρδισμού του πυροβολικού.

Με ποίαν μάχην του άγώνος τής ανεξαρτησίας πρέπει να συγκρίνωμεν τήν μεγαλειώδη άμυναν τής μονής του Σέκου; Μόνον εις τήν πολιορκίαν του Μεσολογγίου και τής Ναούσης συναντᾶ κανεις παρομοίους ήρωϊσμούς, αλλά πόσοι ήσαν εκεί οί πολιορκούμενοι; Έδῶ μία δρᾶξ ήρωϊκῶν πολεμιστών αποφασισμένων ν' άποθάνουν, έχοντες επί κεφαλής άδάμαστον ήγέτην κατέπληξαν τους Τούρκους και τους έχθρους τότε τής επαναστατημένης Έλλάδος Αύστριακούς αλλά και τὸν Ρῶσον συγγραφέα L i r g a n d i, που δέν ήτο εϋνοϊκῶς διατεθειμένος διά τὸν άγῶνα εκείνον, τρέφων μίσος άσπονδον διά τὸν Γεωργάκην Όλύμπιον, τὸν Ύψηλάντην και άλλους, δι' άγνώστους λόγους. Παρ' όλα αυτὰ τήν άμυναν του Φαρμάκη ήναγκάσθη να έξυμνήση εις τήν εκθεσίν του προς τὸν Ρῶσον Κυβερνήτην τής Βεσσαραβίας Κατακάζην.

¹ Τήν πληροφορίαν αναγράφει ο Φωτεινός, αὐτόθι σ. 126 έξ., εύρισκόμενος κατά τήν επανάστασιν εις τās Ηγεμονίας. Ο L i r g a n d i και ο W o l f οϋδέν αναφέρουν εις τās εκθέσεις των.

Ἐπεὶ ἡ χασῆς κατόπιν τῶν σημειωθεισῶν νέων μεγάλων ἀπωλειῶν ἐσκέφθη νὰ ἐνεργήσῃ δολίως, συνεργασθεῖς πρὸς τοῦτο στενωῶς μὲ τὸν W o l f. Ἡ φιλοτιμία του εἶχε θιγῆ, αἱ τουρκικαὶ ἀπώλειαι ὑπερέβαινον πάντα ὑπολογισμὸν καὶ ἡ ἀρπαγὴ 3 σημαῖων ἐθεωρήθη ἐξευτελιστική. Ὁ Βόλφ μὲ μερικοὺς Τούρκους ἀπεσταλμένους ἐπλησίασαν τὴν μονὴν, ἐζήτησαν τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς¹ καὶ συνομιλίαν μὲ τὸν Φαρμάκη ν. Ἐνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ σουλτάνος ἐξέδωκε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπένειμε συγγνώμην καὶ ἀμνηστίαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους πολεμιστάς, ἀρκεῖ νὰ καταθέσουν τὰ ὄπλα, δυνάμενοι ἐν συνεχείᾳ ν' ἀναχωρήσουν, ὅπου ἕκαστος προετίμα. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ φερμανίου ἐπεβεβαίωσεν ὁ W o l f² προσθέσας ἐπὶ λέξει «ὅτι πράγματι ἀφίχθη φερμάνιον καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουν πολεμοῦντες καὶ χύνοντες ἀδίκως τὸ αἷμά των, ἕκαστος δὲ εἶναι ἐλεύθερος νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν ἢ νὰ μείνῃ μὲ τοὺς Τούρκους». Ταυτοχρόνως εἰς Τούρκος ὑπάλληλος ἀνέγνωσε τὸ πλαστὸν σουλτανικὸν φερμάνιον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἐπιβεβαίωσε δι' ἄλλην μία φοράν ὁ Βόλφ, συμβουλευσας τὸν Φαρμάκη ν νὰ παραδοθῆ.

Ὁ Φαρμάκης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπισήμων δηλώσεων τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος ἐπέισθη δηλώσας ὅτι εἶναι διατεθειμένος ν' ἀποδεχθῆ τοὺς προτεινομένους ὄρους, ἀφ' οὗ ἀπομακρυνθῆ προηγουμένως ὁ ὄγκος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, παραμενόντων μόνον 1000 ἀνδρῶν, ἀλλὰ τόσον ὁ W o l f ὅσον καὶ ὁ Τούρκος ὑπάλληλος, ποὺ ἀνέγνωσε τὸ φερμάνιον, ἀντέκρουσαν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Φαρμάκη βεβαιοῦντες ὅτι ὁ φόβος εἶναι ἀβάσιμος καὶ «ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Ἕλληνες δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τοὺς Τούρκους στρατιωτικούς, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν σουλτάνον, καθὼς καὶ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Βόλφ ὡς πράκτορος τῆς Αὐστρίας, μεσολαβητοῦ καὶ ἐγγυητοῦ, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ Φαρμάκης, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνδρες του δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐπαναστάται καὶ πιθανῶς λησται ἀλλὰ καὶ ποῖος δύναται νὰ ἐγγυηθῆ ὅτι, ἀντὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν, δὲν θὰ διασκορπισθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ ν' ἀρχίσουν ἐκ νέου νὰ λεηλατοῦν ἀξανάμενοι καὶ πάλιν;».

Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων ἠγγυήθη ὁ παριστάμενος W o l f³ ὡς καὶ διάφοροι ἄλλαι ἀπατηλαὶ ὑποσχέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ «πῶς εἰς στρατηγὸς εἰς τὴν Αὐστρίαν κρατεῖ τὸν λόγον του ἐπομένως καὶ εἰς πασῶς», κατέπεισαν τελικῶς τὸν

¹ Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

² Lirrandi, αὐτόθι σ. 444 ἐξ.

³ Lirrandi, αὐτόθι σ. 445 ἐξ. Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

Φαρμάκη ν, σκεπτόμενον τήν δεινήν θέσιν, εις τήν όποίαν είχε περιπέσει, πανταχόθεν κυκλωμένος, τραυματισμένος ό ίδιος, άνευ τροφίμων και με έλλειψιν πυρομαχικών, τά όποία είχον έξαντληθη κατόπιν 14 ήμερών συνεχών μαχών, ν' άποφασίση τήν πρωϊαν τής έπομένης ήμέρας νά καταθέση τά όπλα.

Οί προταθέντες όμως όροι ύπό τών Τούρκων, τούς όποιους ό Φαρμάκης άνεκοίνωσεν εις τούς έγκλειστους εις τήν μονήν του Σέκου συμπολεμιστάς του, δέν ήρεσαν εις τούς περισσοτέρους έξ αυτών. "Ανδρες σκληροί και ριψοκίνδυνοι οί πλείστοι έξ αυτών, παλαιοί κλέφτες τής Βορείου Ελλάδος, κατά τό πλείστον σύντροφοι του Όλυμπίου και του Φαρμάκη από έτών, ως και άλλοι τινές πολεμισταί εκ τών χριστιανικών Βαλκανικών χωρών, γνωρίζοντες καλώς τήν δολιότητα τών Τούρκων, ύποπτεύοντο τās δελεαστικάς ταύτας προτάσεις και επέμενον νά έξέλθουν αιφνιδιαστικώς τής μονής τήν ιδίαν νύκτα, νά τραπούν προς τήν κατεύθυνσιν του παρακειμένου δάσους και νά προσπαθήσουν νά διαφύγουν εις τήν Αυστρίαν.

Ό άρχηγός Φαρμάκης είχεν άρχίσει ν' άμφιταλαντεύεται. Ήτο τραυματισμένος εις διάφορα μέρη του σώματός του και μετά δυσκολίας συγκρατούμενος από άνδρας του ήδύνατο νά ίππεύση. Εις τήν κρίσιμον εκείνην στιγμήν έλαβε τόν λόγον ό όπλαρχηγός Γεώργιος Κουμανέτς, ό όποιος ύπεστήριξεν ότι έπρεπε νά συνθηκολογήσουν, καθ' όσον έξ αιτίας του Wolf, που παρίστατο εις τās διαπραγματεύσεις και είχεν έγυνηθη τήν τήρησιν τών όρων, και άν άκόμη οί έγκλειστοι πολεμισταί θα έπετύγχανον νά διαφύγουν εις τήν Αυστρίαν, δέν θα έγέγοντο εκεί δεκτοί, αλλά θα έξεδίδοντο εις τήν Τουρκίαν ως άνθρωποι, οί όποιοι, ενω συνεφώνησαν προηγούμενως νά παραδοθούν, κατεπάτησαν τήν έγγύησιν του Wolf και τήν έπελθοΰσαν συμφωνίαν. Παραδιδόμενοι συνεπώς εις τήν Τουρκίαν εκ μέρους τής Αυστρίας, ουδεμίαν θα είχον έλπίδα επί τής επεικειάς τών Τούρκων. Ή συζήτησις παρετάθη μέχρι τών πρωϊνών ώρών, ή πρότασις του Κουμανέτς έγένετο δεκτή από τό ήμισυ τών άνδρών, εις τούς όποιους προσεχώρησεν έπειτα και ό Φαρμάκης. "Όταν «ήλθεν ή αγγή», γράφει ό Liprandi,¹ ήτο δύσκολον πλέον νά συζητήσουν, άφέθησαν εις τήν θέλησιν τής άδυσωπήτου μοίρας, ή όποία άνέμενεν αυτοΰς τούς γενναίους.

Οί Τούρκοι έφερον τήν πρωϊαν άμάξας, όπου έτοποθετήθησαν τά όπλα, τά όποία μετεφέρθησαν πλησίον τής σκηνής του πασα. Ήν συνεχεία έξήλθε και ό Φαρμάκης ώπλισμένος, συνοδευόμενος από 18 έπιτελείς του. Έκλήθη άμέσως εις τό στρατηγειον του Σελήχ πασα· μόλις όμως κατά τήν έξοδον άπεμακρόνθη όλίγον, ή σπάθη κατεσχέθη, αί χείρες αυτοΰ, τών

¹ Liprandi, αυτόθι σ. 445 εξ.

2 όπλαρχηγών του και τών επιτελών έδέθησαν και έτέθησαν υπό την φύλαξιν πολυαρίθμου φρουράς τουρκικής. Ταυτοχρόνως οί Τούρκοι άλαλάζοντες ώς έκ συνθήματος, ώρμησαν εις την μονήν και ήρχισαν νά κατακρεουργούν τούς πολεμιστάς. Οί δυστυχείς αυτοί, εις πείσμα τής δεινής των θέσεως, άοπλοι, τραυματισμένοι, ήμύνοντο με ό,τι εύρισκον πρόχειρον. Τά θύματα τής δολιότητος του Σελήχ πασά και ιδίως του Wolf, σφαζόμενα και στραγγαλιζόμενα, προέβαλον αντίστασιν μυθιστορηματικήν, την όποιάν διδει εις τούς ανθρώπους μία υπερτάτη προσπάθεια διαφυγής ενός τοιούτου σκληρού θανάτου από άνάνδρους δολοφόνους, και κατώρθωσαν μόνον με τάς νευρώδεις χειράς των νά φονεύσουν εκεί περι τούς 40 Τούρκους¹.

Τρείς μάλιστα έκ τών πολεμιστών, άφ' ού ήρπασαν έγχειρίδια από τούς δολοφονούντας αυτούς Τούρκους, κατώρθωσαν νά διασχίσουν τον κλοιόν τών δολοφόνων καταφέροντες θανατηφόρα κτυπήματα δεξιά και άριστερά, σαν ήρωες μυθικοί και νά τραπούν εις τό πλησίον δάσος. Δέν κατώρθωσαν όμως νά σωθούν τελικώς, διότι έφονεύθησαν δια τών πυροβόλων όπλων τών διωκτών των.²

Οί άλλοι 215 περίπου πολεμιστάι έθανατώθησαν δολοφονικώς άνάμεσα εις τούς τοίχους τής μονής του Σέκου και πέριξ αυτής. Του Φαρμάκη άφήρεσαν την στολήν και μετά με τούς 2 όπλαρχηγούς και τούς 16 έκλεκτούς συμπολεμιστάς του απέστειλαν εις τό Ίάσιον και έν συνεχεία εις την Κωνσταντινούπολιν, όπου, άφ' ού ποικιλοτρόπως έβασανίσθησαν σκληρώς, έφονεύθησαν. «*Τοιουτοτρόπως, γράφει ό Ρώσος συγγραφεύς L i r g a n d i, ή δόξα τής άμύνης του Σέκου άνήκει όλως δικαίως εις τον όπλαρχηγόν Φαρμάκην, ό οποίος κατώρθωσε νά άνθέξη εις την μονήν αυτήν επί 14 ήμέρας μετά τον θάνατον ταυ Όλυμπίου, συμβάντα την πρώτην ήμέραν από του έγκλεισμού εις την μονήν*».

¹ Ό Σελήχ πασάς ειχεν επιτρέψει, όπως οί πολεμιστάι του Φαρμάκη κρατήσουν τά χρήματά τους, δια νά τούς παγιδεύουν ασφαλέστερον-ώς ήτο έπόμενον όχι μόνον την υπόσχασίν του ταύτην δέν έτήρησε, αλλά και πέραν τών ληστευθέντων έπλήρωσε εις ένα έκαστον Τούρκον στρατιώτην δια κάθε κεφαλήν σφαγέντος Έλληνοσ 15 πιάστρα.

² Μόνον 3 άνδρες, έξ ών εις Ίσραηλίτης εκχριστιανισθείς ύπηρέτης ενός όπλαρχηγού, εκμουσουλμανισθείς άργότερον και εγκατασταθείς εις την Σιλίστριαν διεσώθη, ό Τουφεκτση Νικόλαος, άριστοτέχνης και ονομαστός και εις τούς Τούρκους όπλοποιός, ως και εις άοπλος παραληφθείς από τον διοικητήν του 29ου γενιτσαρικού τάγματος. Ό Τουφεκτση Νικόλαος ύπηρέτησεν έν συνεχεία εις την στρατιωτικήν δνάμιν του L i r g a n d i, του Ρώσου αντισυνταγματάρχου και συγγραφεύς τής ενταύθα άναφερομένης πραγματείας, όστις εύρίσκετο τότε εις την Βεσσαραβίαν και παρηκολούθησε τά γεγονότα. Από τον όπλοποιόν αυτόν και τον άοπλον, που παρέλαβεν ό γενιτσαρ άγής και ό οποίος άργότερον εγκατεστάθη εις Βεσσαραβίαν και έν συνεχεία εις Βλαχίαν, έλαβεν ό Ρώσος συγγραφεύς πολλές πληροφορίας. L i r g a n d i, άνωτ. σ. 446 έξ.

Αὐτὸ ὑπῆρξεν τὸ τραγικὸν τέλος ἐνὸς ἐξαιρέτου πολεμιστοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀναλώσαντος τὸν βίον του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος. Οἱ διαρκεῖς ἀγῶνές του, ὁ καθ' ὅλα ἀκέραιος χαρακτήρ του ἴσως θὰ ἦσαν ἄξια ἐνδοξοτέρου θανάτου, ὅσον ἐνδοξος καὶ ἐκπληκτικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἄμυνά του εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου. Οὔτε ἐκ φιλοζωίας ἐσυνθηκολόγησεν ὁ Φαρμάκης, ὡς ἀνακριβῶς ἐλλεῖπει πληροφοριῶν διέλαβεν εἰς τὸ ἔργον του ὁ ἱστοριογράφος τῆς ἐπαναστάσεως Ἰ. Φιλήμων, οὔτε ὑπελόγησε κινδύνους εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὡς προκύπτει ἐξ ὅσων διαλαμβάνομεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, τὴν στηριζομένην εἰς τὰς ἀδιαμφισβητήτους πηγὰς τῶν ρωσικῶν καὶ αὐστριακῶν ἀρχείων. Ὁ καθ' ἐξοχὴν ἥρωας τῆς μονῆς Σέκου, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξη τις, ὅτι ἔπεσε θῦμα τῆς εὐπιστίας του πιστεύσας εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος, ἐγγυηθέντος τὴν τήρησιν τῶν ὄρων τῆς συνθηκολογήσεως παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ὁμως δὲν ἐφημίζοντο διὰ τὴν τήρησιν τῶν λόγων των, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ὑπερτέρας δυνάμεως ἐξαναγκαζόμενοι ἐτήρουν τὰς συνθήκας. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἀντίπαλος παρεσπόνδησεν ὡς καὶ ἡ μεσολαβήσασα αὐστριακὴ διπλωματία, δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα ν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἀδρῶς περιγράφουν εἰς τὰς ἐκθέσεις των οἱ ξένοι διπλωμάται, ἐχθρικῶς μάλιστα δικεῖμενοι εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν τῶν ρουμανικῶν πριγκηπάτων, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ ἀπαραμίλλου γενναιότητος, ὅστις οὐδὲν τὸ μεμπτὸν ἔπραξεν εἰ μὴ μόνον ἐνδοξα καὶ ἐπαινετά.

Μὲ τὸν θάνατον τῶν πολεμιστῶν τῆς Μακεδονίας Γεωργάκη Ὀλυμπίου καὶ Ἰωάννου Φαρμάκη¹, ἐνδόξων ὑπολειμμάτων ἐνὸς ἀπροετοιμάστου μὲν ἀλλὰ πατριωτικοῦ ἀγῶνος, ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἀτυχήσασαν ἐπανάστασιν τῶν Ἠγεμονιῶν τοῦ Δουνάβεως.

¹ Λεπτομερείας διὰ τὴν ἐν γένει προεπαναστατικὴν δράσιν τοῦ Ἰ. Φαρμάκη βλέπε εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη. «Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ανεξαρτησίας 1796-1832. Θεσσαλονίκη 1952, Β' ἔκδοσις».